

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในบทนี้จะทำการศึกษาวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) การคัดเลือกตัวชี้วัดในมิติการพัฒนาเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) การวิเคราะห์และประเมินผลการพัฒนาจากตัวชี้วัดที่คัดเลือก และ 3) การวิเคราะห์ค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาในมิติต่างๆและค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน

การคัดเลือกตัวชี้วัดในแต่ละมิติการพัฒนา

เมื่อพิจารณาความหมายของตัวชี้วัด ซึ่งหมายถึง วิธีการวัด การบ่งชี้ หรือการระบุเกี่ยวกับความชัดเจนของสิ่งต่าง ๆ หรือ สิ่งที่เป็นสัญญาณ เครื่องหมาย อาการ สิ่งที่ใช้แสดงเงื่อนไขที่สามารถบอกให้เห็นได้ของระบบ เพราะฉะนั้นการสร้างตัวชี้วัดเพื่อวัดระดับการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ตัวชี้วัดต้องแสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวพันเชื่อมโยงประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม และการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ซึ่งลักษณะของตัวชี้วัดที่ดีที่จะเป็นเกณฑ์ทั่วไปในการจัดทำดัชนีชี้วัดนั้น ในบทความเรื่อง “What makes a good indicator?” (Available: www.sustainablemeasures.com/Training/indicators/Good-Ind.html, 2546) ได้สรุปลักษณะตัวชี้วัดที่ดี ควรมีลักษณะดังนี้

บ่งบอกถึงความสามารถในการรองรับ (Address carrying capacity) ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องมีความสามารถในการรองรับ การที่ชุมชนจะใช้ทรัพยากรในอัตราที่เร็วกว่าการฟื้นตัวหรือสร้างขึ้นใหม่ หรือชุมชนนั้นใช้ทุน (แหล่งทุนหรือทุนเดิม) นั้นหรือชุมชนนั้นใช้ผลประโยชน์ที่ออกเษยจากการใช้ทรัพยากรหรือมีการสร้างทุน(หรือแหล่งทุน) เพิ่มให้กับชุมชนหรือไม่ในหลายกรณี สิ่งนี้ไม่ได้หมายถึงการวัดในรูปแบบของเงิน มันไม่ได้หมายถึงมูลค่ารวม housing stock ในชุมชนที่มีความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืนแต่สิ่งเหล่านี้หมายถึงการที่ประชาชนมีทุนแหล่งนี้เพียงพอที่จะใช้ในอนาคตหรือไม่

เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ต้องการวัด (Relevant to the community) ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนในพื้นที่หนึ่งไม่จำเป็นจะต้องเป็นเช่นนั้นในอีกพื้นที่หนึ่ง การแก้ปัญหการพัฒนาที่ยั่งยืนในแต่ละ

พื้นที่ย่อมแตกต่างกัน ฉะนั้นชุมชนควรเลือกดัชนีชี้วัดที่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ของชุมชนหรือสิ่งที่ตนเองต้องการจะวัด

สามารถทำความเข้าใจได้ง่าย (Understandable to the community) การคัดเลือกดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนควรคัดเลือกดัชนีชี้วัดที่สามารถเข้าใจได้ง่าย ประชาชนสามารถเข้าใจสาเหตุของปัญหาและขั้นตอนในการแก้ปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งการเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหา นอกจากนั้นความเข้าใจดังกล่าวจะทำให้ประชาชน โดยทั่วไปเข้าใจถึงกฎระเบียบต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ลดแรงต้านต่อกฎระเบียบต่าง ๆ ที่ออกมาได้

นำไปใช้งานได้ (Useable by the community) ถ้าดัชนีชี้วัดไม่สามารถนำมาใช้ในชุมชนได้ มันจะไม่มีทางส่งผลถึงสิ่งที่ประชาชนได้จัดทำดัชนีชี้วัด สามารถช่วยประชาชนเข้าใจถึงความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพื่อที่จะส่งผลถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน

แสดงถึงแนวโน้มระยะยาว (Long term view) การพัฒนาที่ยั่งยืนควรมีเป้าหมายระยะยาว ดังนั้น ดัชนีชี้วัดที่ใช้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นจะต้องมีระยะยาว ประมาณ 25-50 ปี ไม่ใช่เพียงแค่ 5-10 ปี

แสดงถึงความเกี่ยวพันเชื่อมโยงในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อมด้วย (Show linkages) ดัชนีชี้วัดแบบดั้งเดิมมีแนวโน้มที่จะชี้ลงไปถึงปัญหาเพียงด้านใดด้านหนึ่งของชุมชน ตัวอย่างเช่น หากมองถึงประเด็นการเพิ่มงานโดยไม่ได้พิจารณารายละเอียดอื่น ๆ เช่น ประเภทของงาน, ระยะเวลาของงาน ฯลฯ เหล่านี้อาจเป็นการสร้างปัญหาอื่นให้ชุมชน

โดยการศึกษาครั้งนี้จะมีเกณฑ์ในการคัดเลือกตัวชี้วัดเพื่อจัดทำดัชนีรวม ดังนี้ 1) มีความเกี่ยวข้องหรือเป็นเหตุเป็นผลโดยตรงต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) สามารถสรุปภาพรวมในระดับประเทศได้ 3) เข้าใจง่าย 4) วัดค่าได้ในเชิงปริมาณและมีข้อมูลสนับสนุน 5) มีจำนวนไม่มากเกินไป การคัดเลือกตัวชี้วัดเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนในลักษณะดัชนีรวมนั้น จะพิจารณาตามกรอบที่ได้ศึกษาไว้แล้วข้างต้น โดยขั้นต่อไปจะคัดเลือกตัวชี้วัดการพัฒนาในแต่ละมิติ ดังต่อไปนี้

การคัดเลือกตัวชี้วัดการพัฒนาเศรษฐกิจ

ในอดีตที่ผ่านมาเมื่อก้าวถึงการพัฒนาประเทศส่วนใหญ่แล้วมักจะมุ่งเน้นเรื่องการเพิ่มผลผลิตหรือเพิ่มรายได้ของประเทศโดยรวมเพราะเชื่อว่าการเพิ่มผลผลิตหรือรายได้รวมของประเทศ เป็นปัจจัยหลักที่สำคัญของการพัฒนาและทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างดีขึ้นได้ (สุดใจ, 2546: 1) นั่นก็คือ พยายามเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) เพราะเชื่อว่าหากเกิดการเจริญเติบโตแล้ว ผลก็จะนำไปสู่การกระจายไปสู่ส่วนต่าง ๆ ได้แต่ผลไม่เป็นเช่นนั้น เมื่อการพัฒนาที่เน้นเฉพาะการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้านเดียว ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำ การกระจายรายได้ และการว่างงาน ช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวยมีมากขึ้น เพราะผลของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะให้ผลประโยชน์ต่อคนกลุ่มน้อยเท่านั้นโดยมากจะเป็นคนชั้นกลางและชั้นสูง เมื่อถึงเวลาหนึ่งท่ามกลางการขยายตัวทางเศรษฐกิจ บุคคลกลุ่มหนึ่งก็จะถูกหลงลืมจากการพัฒนา เช่น กลุ่มคนที่อยู่ในสลัม ชนบทห่างไกลและในเรื่องสวัสดิการจากรัฐแล้ว กลุ่มที่มีรายได้สูงมักจะได้รับมากกว่ากลุ่มคนยากจน นั่นคือการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากขึ้นก็จะเกิดวิกฤตการณ์ด้านการกระจายรายได้เพิ่มมากขึ้น (ปรีชา, 2543: 1) การพัฒนาเศรษฐกิจในระยะต่อมาจึงได้ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจโดยให้ความสำคัญกับการจัดความยากจน การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนเพิ่มขึ้น โดยที่ในปัจจุบันแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจก็เริ่มให้ความสำคัญกับคน โดยให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนามากขึ้นเพราะคนเป็นผู้วางแผนการพัฒนาและเป็นผู้ต้องรับผลของการพัฒนาด้วย ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นเฉพาะการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth) นั้นคงยังไม่ใช่เป้าหมายที่ครบถ้วนแต่ควรพิจารณาการพัฒนาเศรษฐกิจในความหมายที่กว้างและครอบคลุมการพัฒนาใน 3 ส่วนที่สำคัญ คือ 1) การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth) 2) ความเสมอภาค (Equity) 3) ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency)

ตามแนวคิดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเศรษฐกิจของ I. Serageldin (I. Serageldin อ้างถึงใน สุมาลี, ม.ป.ป.) ซึ่งได้กล่าวว่าวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเศรษฐกิจ คือการทำให้สวัสดิการของสังคมสูงสุดภายใต้ทรัพยากรและเทคโนโลยีที่มีอยู่ ซึ่งก็สอดคล้องกับนิยามการพัฒนาเศรษฐกิจของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2547) ที่ได้นิยามการพัฒนาเศรษฐกิจให้ยั่งยืน ไว้ว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องมีคุณภาพ มีเสถียรภาพ ต้องเป็นการเติบโตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและยั่งยืนได้ในระยะยาวและมีการกระจายความมั่งคั่งทั่วถึง อำนาจประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ โดยการพัฒนาที่มีคุณภาพนั้นก็คือ การผลิตและ

การใช้ปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง อีกทั้ง สุดใจ (2546) ได้กล่าวว่า การพัฒนาเศรษฐกิจ จะต้องทำให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจเพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันโดยมุ่งขจัดความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้

โดยสรุปจากกรอบแนวคิดของ I. Serageldin และนักวิชาการรวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ เช่น สศช. ที่ได้เสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่าประเด็นสำหรับการคัดเลือกตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน มิติการพัฒนาเศรษฐกิจ แบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ คือ 1) การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth) 2) ความเสมอภาค (Equity) และ 3) ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency)

1. การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth) คือ ภาวะการทางเศรษฐกิจที่มีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องและมีความมั่นคงไม่ทำให้ราคาสินค้าเพิ่มสูงขึ้นมากกว่ารายได้ของประชาชนที่เพิ่มสูงขึ้นโดยตัวชี้วัดที่จะคัดเลือกมาเพื่อใช้เป็นเครื่องบ่งชี้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะพิจารณาจากตัวชี้วัดซึ่งแสดงอัตราการเติบโตของการผลิตสินค้าและบริการที่เกิดขึ้นในประเทศหรือผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) เป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณการผลิตสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายที่สามารถผลิตขึ้นได้ของระบบเศรษฐกิจภายในประเทศโดยไม่คำนึงถึงว่าทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการจะเป็นทรัพยากรของพลเมืองในประเทศหรือชาวต่างประเทศ โดยอัตราการเปลี่ยนแปลงของ GDP ราคาสินค้า เป็นเครื่องชี้ที่เป็นที่ยอมรับเป็นสากลสามารถแสดงถึงอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจและเป็นเครื่องชี้ที่สำคัญว่า เศรษฐกิจอยู่ในช่วงใดของวัฏจักรธุรกิจ ถ้า GDP ราคาสินค้าขยายตัวในอัตราสูงอย่างต่อเนื่องแสดงว่าอยู่ในช่วงภาวะรุ่งเรืองแต่ถ้าระยะใด GDP ราคาสินค้าขยายตัวในอัตราต่ำลงติดต่อกัน แสดงว่าเศรษฐกิจอยู่ในภาวะหดตัว และเมื่อ GDP ราคาสินค้าขยายตัวในอัตราต่ำหรือติดลบอย่างต่อเนื่อง แสดงว่าเศรษฐกิจอยู่ในช่วงซบเซาหรือตกต่ำ แต่เมื่อ GDP ราคาสินค้ากลับมาขยายตัวสูงขึ้นในอัตรารวดเร็วแสดงว่าเศรษฐกิจกลับมาอยู่ในช่วงฟื้นตัว (รัตน, 2546: 58) โดยหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานที่จัดทำและใช้ประโยชน์จากตัวชี้วัดดังกล่าว เช่น สศช. และธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นต้น

2. ความเสมอภาค (Equity) ในทางเศรษฐกิจมักจะให้ความสำคัญกับการกระจายรายได้ซึ่งเป็นการกระจายผลประโยชน์ของการพัฒนาเศรษฐกิจให้ไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่อย่างทั่วถึงเพื่อลดช่องว่าง ด้านรายได้ของประชาชนหรือการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในด้านรายได้ให้ประชาชนลดความยากจนและลดปัญหาการว่างงานโดยการทำให้ประชาชนมีงานทำ หากประเทศใดมีความไม่

เสมอภาคของการกระจายรายได้นั้นแสดงให้เห็นว่าประเทศนั้นเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา ความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เนื่องจากกลุ่มที่มีรายได้สูงมักจะเป็นคนกลุ่มน้อยที่สามารถเพิ่มพูนรายได้ให้ตนเองได้สูงมากขึ้นมีความเป็นอยู่ที่ดี มาตรฐานการครองชีพสูง ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย แต่กลุ่มคนที่มีรายได้ต่ำซึ่งเป็นบุคคลส่วนใหญ่จะมีโอกาสเพิ่มพูนรายได้ให้ตนเองน้อยมาก อดอยากแร้นแค้นถูกเอารัดเอาเปรียบและมีโอกาสเลื่อนฐานะของตนเองได้น้อยทำให้ขาดโอกาสในการทำงานและการประกอบอาชีพ ซึ่งสามารถคัดเลือกตัวชี้วัดความเสมอภาคทางเศรษฐกิจได้ตามประเด็นต่อไปนี้

2.1 การวัดความยากจน ตัวชี้วัดที่นิยมใช้ คือ สัดส่วนคนจน (Poverty incidence) เป็นดัชนีชี้วัด ที่แสดงถึงการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศว่ามี การกระจายไปสู่ประชากร อย่างเท่าเทียมกันหรือไม่ เพราะประเทศไทยกำลังพัฒนาประเทศให้เข้าสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งถ้ามีการพัฒนาประเทศโดยมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศเพิ่มขึ้นทุกปี แต่กลับมีคนยากจนมากตามไปด้วย แสดงว่าเกิดความไม่เป็นธรรมในการกระจายรายได้ ทำให้มีประชากรบางส่วนที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของตนเองซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิต

2.2 การวัดความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ มีตัวชี้วัดที่นิยมใช้ได้แก่ สัมประสิทธิ์การกระจายรายได้หรือสัมประสิทธิ์จินี (Gini Coefficient) ซึ่งใช้วัดความไม่เท่าเทียมกันในส่วนแบ่งรายได้ของกลุ่มคนที่แบ่งตามระดับรายได้ และเนื่องจากการกระจายรายได้ จะมีผลต่ออัตราความยากจนของประเทศ ถ้ามีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมก็จะทำให้มีโอกาสในการศึกษาเพิ่มขึ้นทำให้คนมีโอกาสทำงานมีรายได้ คนจนก็จะลดลงและการวัดการกระจายรายได้โดยใช้จำนวนประชากรเข้ามาช่วยจะทำให้สามารถวัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศได้ สัมประสิทธิ์จินี หรือสัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ เป็นตัวชี้วัดความไม่เท่าเทียมที่ใช้กันแพร่หลายที่สุด สัมประสิทธิ์จินี จะมีค่าตั้งแต่ศูนย์ถึงหนึ่งโดยหากมีค่าเข้าใกล้ศูนย์จะยิ่งดีย้อมแสดงว่าทุกคนมีรายได้เท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ เมื่อค่าสัมประสิทธิ์จินีเท่ากับศูนย์

2.3 การวัดปัญหาการว่างงาน ตัวชี้วัดที่สำคัญและนิยมใช้เพื่อบ่งชี้สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจมหภาคที่รู้จักกันทั่วไป คือ อัตราการว่างงาน (Unemployment Rate) หรืออัตราการไม่มีงานทำ หมายถึง ค่าร้อยละของผู้ไม่มีงานทำในกำลังแรงงาน แสดงให้ทราบถึง จำนวนประชากรวัยแรงงานที่มีความต้องการทำงาน แต่ไม่สามารถหางานทำได้ ซึ่งบ่งชี้ถึงการกระจายการพัฒนาอย่างเป็นธรรมและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพของประเทศ อัตราการว่างงานจะผัน

แปรไปในทิศทางตรงกันข้ามกับ GDP โดยในช่วงที่เศรษฐกิจขยายตัว GDP สูงขึ้น อัตราการว่างงานในเวลานั้นจะต่ำ แต่ในช่วงเศรษฐกิจหดตัวชบเซา GDP ต่ำลง อัตราการว่างงานช่วงเวลานั้นจะสูงขึ้น อัตราการว่างงานเป็นเครื่องชี้ว่าเศรษฐกิจอยู่ในช่วงใดของวัฏจักรธุรกิจ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่สำรวจภาวะการทำงานของประชากร ได้ให้นิยามคำที่สำคัญเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลอัตราการว่างงานไว้ ดังนี้

แรงงานที่ไม่มีงานทำ (unemployed labor) ได้แก่ บุคคลที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ซึ่งสัปดาห์ของการสำรวจไม่ได้ทำงานใด ๆ เลยแม้แต่ 1 ชั่วโมง ไม่มีธุรกิจหรือไร่นาเกษตรเป็นของตนเอง แต่พร้อมที่จะทำงานโดยหางานทำภายใน 30 วัน นับถึงวันเจนนับ หรือไม่ได้หางานทำเนื่องจากเจ็บป่วย หรือคิดว่าหางานที่เหมาะสมกับตนไม่ได้ รอที่จะเริ่มงานใหม่ รอฤดูกาลหรือเหตุผลอื่น ๆ

กำลังแรงงาน (labor force) หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปพร้อมที่จะทำงาน ซึ่งในสัปดาห์แห่งการสำรวจอาจมีงานทำหรือไม่มีงานทำก็ได้ผู้มีงานทำก็คือผู้ที่ทำงานอย่างน้อย 1 ชั่วโมงโดยได้รับค่าจ้าง เงินเดือน ค่าไร เงินปันผล หรือไม่ได้ทำงานเลยเพราะหยุดงานชั่วคราวแต่ยังคงมีหน้าที่การงาน ธุรกิจ ไร่นาเกษตรของตนเองหรือทำงานอย่างน้อย 1 ชั่วโมง โดยไม่ได้รับค่าจ้างในวิสาหกิจหรือไร่นาเกษตรของหัวหน้าครัวเรือน หรือของสมาชิกในครัวเรือน

3. ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) การพิจารณาประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจนั้นตามความหมายที่ วัฒนา ส.จันเจริญ (2536) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ประสิทธิภาพ” ไว้อย่างชัดเจน คือ การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพในสังคมเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ คำว่าประสิทธิภาพของสังคมโดยรวมหมายความว่า ความรวมถึง หน่วยธุรกิจหรือครัวเรือนจะมีประสิทธิภาพถ้าสามารถผลิตสินค้าได้มากที่สุดหรือบริโภคสินค้าหรือบริการได้มากที่สุด ณ ระดับใดระดับหนึ่งของทรัพยากรที่มีอยู่ หรือการผลิตสินค้าอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับศักยภาพของประเทศและความต้องการของตลาดมีการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีประสิทธิภาพ โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้คัดเลือก ประสิทธิภาพการผลิตโดยรวม (Total Factor Productivity : TFP) เป็นเครื่องบ่งชี้ความมีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ โดยวัดผลผลิตภาพการผลิตรวมของประเทศ เพราะประสิทธิภาพการผลิตรวมที่ดีจะช่วยส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ เมื่อเศรษฐกิจอยู่ในช่วงขยายตัวและเป็นปัจจัยขัดขวางผลกระทบของการลดน้อยถอยลงของผลตอบแทน (Law of Diminishing Return) เมื่อเศรษฐกิจกำลังถดถอยซึ่งถ้าหากประเทศมีประสิทธิภาพการผลิตโดยรวม

ที่จะช่วยเสริมให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจและบ่งชี้ว่าเศรษฐกิจมีแนวโน้มจะเจริญเติบโตได้อย่างยั่งยืนและมีเสถียรภาพได้ โดยสามารถคำนวณได้จากการคูณอัตราการขยายตัวของแรงงาน อัตราการขยายตัวของที่ดิน และอัตราการขยายตัวของทุนด้วยค่าความยืดหยุ่นของผลผลิตต่อปัจจัยแรงงาน ที่ดิน และทุนตามลำดับ ก่อนจะนำมาลบกับอัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ณ ราคาปีฐาน (พ.ศ.2531) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547)

ส่วนตัวชี้วัดที่คัดเลือกอีกหนึ่งตัวที่จะสามารถแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ คือ อัตราการขยายตัวรายจ่ายอุปโภคบริโภคภาคเอกชน โดยรายจ่ายอุปโภคบริโภคภาคเอกชนคือรายจ่ายของครัวเรือน ประชาชนในการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ การขยายตัวของการบริโภคภาคเอกชนจะส่งผลให้หน่วยธุรกิจภาคกระแสรายจ่ายในทางเศรษฐกิจไปในทางที่ดีขึ้นและเพิ่มปริมาณการผลิตให้สูงขึ้นและจะส่งผลให้สถานะเศรษฐกิจฟื้นตัวแสดงถึงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจในทางที่ดีขึ้น (รัตน, 2546)

ตารางที่ 4.1 ผลการคัดเลือกตัวชี้วัดมิติการพัฒนาเศรษฐกิจ

มิติการพัฒนา และองค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
การพัฒนาเศรษฐกิจ	
1. การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth)	1. อัตราการเติบโตของการผลิตสินค้าและบริการที่เกิดขึ้นในประเทศหรือผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ
2. ความเสมอภาค (Equity)	2. สัดส่วนคนจน 3. สัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ 4. อัตราการว่างงาน
3. ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency)	5. ประสิทธิภาพการผลิตโดยรวม 6. อัตราการขยายตัวรายจ่ายอุปโภคบริโภคภาคเอกชน
ที่มา: จากการคัดเลือก	

การคัดเลือกตัวชี้วัดการพัฒนาสังคม

การพัฒนาสังคมได้มีการให้คำจำกัดความไว้มากมาย บ้างก็ให้ความหมายในกรอบที่แคบ ๆ เช่น เป็นการพัฒนาเพียงด้านการศึกษา การสาธารณสุข และการสังคมสงเคราะห์ บ้างก็ให้ความหมายอย่างกว้างขวางที่ครอบคลุมการพัฒนาไว้เกือบทุกด้าน โดยมีการให้ความหมายของการพัฒนาสังคมไว้ว่า คือการกระทำเพื่อมุ่งปรับปรุงส่งเสริมให้คนที่อยู่ร่วมกัน มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ อันจะทำให้การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันนั้นมีความเจริญรุ่งเรืองและสงบสุข แต่การที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขจะต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างประกอบกันอย่างน้อยที่สุดจะต้องมีปัจจัยขั้นพื้นฐานที่ดีพอสมควร กล่าวคือ มีที่อยู่อาศัย มีอาหารเพียงพอต่อการเลี้ยงชีพมีรายได้เพียงพอแก่ค่าใช้จ่ายในการครองชีพ มีความรักใคร่สามานสามัคคีกันของสมาชิกในสังคม สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายโดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีเข้าช่วย เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (นิรนาม.) แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษากรอบความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น ครั้งนี้จะศึกษาการพัฒนาสังคมเน้นในเชิงคุณภาพ คือ การปรับปรุงคุณภาพชีวิตและการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมอย่างมีความสุข ส่วนการพัฒนาด้านเศรษฐกิจนั้นจะพิจารณาเน้นในเชิงปริมาณและการบริการเป็นสำคัญ และจากกรอบวัตถุประสงค์การพัฒนาที่ยั่งยืนของ I. Serageldin (I. Serageldin อ้างถึงใน สุมาลี, ม.ป.ป.) และแนวคิดการพัฒนาสังคม ของนักวิชาการและหน่วยงานภาครัฐ เช่น สศช. กรมการพัฒนาชุมชน ,กรมประชาสัมพันธ์และมูลนิธิเพื่อนหญิง ซึ่งในมิติของการพัฒนาสังคม จะเน้นการพัฒนาประชาชนเป็นหลัก โดยมีขอบข่ายของความจำเป็นและความต้องการของประชาชนเป็นตัวชี้วัดโดยวัตถุประสงค์ที่ต้องการบรรลุการพัฒนาสังคม ได้แก่ 1) ความเข้มแข็งของสังคม (Empowerment) 2) การมีส่วนร่วม (Participation) 3) การเลื่อนชั้นทางสังคม (Social mobility) 4) ความสามัคคีของคนในสังคม (Social Cohesion) 5) การมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) และ 6) การพัฒนาของสถาบันในสังคม (Institutional Development) โดยจะต้องมีการพัฒนาสังคมให้บรรลุในระดับบุคคลและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อให้ครอบคลุมในทุกภาคส่วนของสังคมด้วย

1. ความเข้มแข็งของสังคม (Empowerment) การสร้างความเข้มแข็งให้สังคมนั้นจะเกิดขึ้นจากระดับบุคคล ซึ่งบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสังคมเมื่อบุคคลในสังคมเข้มแข็ง โดยมีสุขภาพพลานามัยแข็งแรงสมบูรณ์ มีชีวิตที่สดใสจิตใจเข้มแข็งไม่มีความเครียดในการดำรงชีวิตก็จะทำให้สังคมเข้มแข็งได้ ตัวชี้วัดที่คัดเลือกมาเพื่อแสดงถึงความเข้มแข็งของสังคม ได้แก่

อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด การที่ประชากรของประเทศมีอายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดยืนยาวบ่งบอกถึงความสามารถในการบริหารจัดการของรัฐในการให้บริการทางสาธารณสุข ภาวะโภชนาการ และการเข้าถึงบริการพื้นฐาน ด้านสุขภาพของประชากรอย่างทั่วถึง ซึ่งคนเป็นทรัพยากรที่สำคัญและเป็นเป้าหมายของการพัฒนา อีกทั้งเมื่อประชากรมีอายุขัยยืนยาวย่อมเป็นทุนทางสังคมสำหรับการพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความยั่งยืนได้ การคำนวณโดยหาค่าเฉลี่ยอายุของประชากรตั้งแต่เกิดและมีชีวิตอยู่รอดมาจนกระทั่งตาย โดยเป็นค่าเฉลี่ยของประชากรทั่วประเทศเป็นรายปี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2547) สัดส่วนประชากรที่มีหลักประกันสุขภาพ เป็นการบ่งชี้ภาวะสุขภาพ สวัสดิการและการคุ้มครองทางสังคมที่รัฐมีให้แก่ประชาชน การมีสุขภาพอนามัยทางกายและทางใจเป็นสิ่งสำคัญ ต่อการดำรงชีวิตของประชาชนภาครัฐจะต้องมีการพัฒนาส่งเสริมภาวะสุขภาพอนามัยและสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิต โดยเฉพาะบริการด้านสาธารณสุขและการได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะ使人ได้รับการพัฒนาอย่างรอบด้านเมื่อประชากรมีสุขภาพกายและใจดีแล้ว ประเทศก็จะมีฐานทรัพยากรแรงงานที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาของประเทศได้อย่างยั่งยืนและมั่นคงโดยที่ การเก็บข้อมูลระบบประกันสุขภาพ สามารถพิจารณาได้จากรายการต่อไปนี้ 1) สวัสดิการข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจและครอบครัว 2) ประกันสังคมและกองทุนเงินทดแทน 3) บัตรประกันสุขภาพกระทรวงสาธารณสุข 4) การประกันสุขภาพเอกชน 5) การรักษายาบาลผู้มีรายได้น้อยและบุคคลที่สังคมควรช่วยเหลือเกื้อกูล 6) บัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าหรือบัตรทอง 30 บาท (สำนักงานประกันสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, 2545) สัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากรพันคน บ่งชี้ถึงการที่ประชาชนจะได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงเพียงพอหรือไม่ จากการบริการด้านสาธารณสุข อีกทั้งยังบ่งบอกถึงภาระในการปฏิบัติหน้าที่ ที่เหมาะสมของบุคลากรทางการแพทย์เพราะการขาดแคลนบุคลากรก็จะส่งผลต่อคุณภาพในการให้บริการรักษาพยาบาลที่ลดลง บุคลากรทางการแพทย์ประกอบด้วย แพทย์ ทันตแพทย์ เภสัชกร พยาบาลวิชาชีพ พยาบาลเทคนิค โดยสำรวจจากสถานที่ทำงานของบุคลากรทางการแพทย์เหล่านี้จำแนกตามการบริหารคือ รัฐบาล รัฐวิสาหกิจและองค์กรอิสระ เทศบาลและเอกชน อัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความเข้มแข็งทางจิตใจของบุคคลจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงสภาพความเข้มแข็งของจิตใจบุคคลว่ามีความสามารถที่จะดำรงชีวิตและปรับตัวให้เข้ากับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นได้มากน้อยแค่ไหนซึ่งจะสามารถบอกได้ถึงการพัฒนาระดับความเข้มแข็งจิตใจของบุคคลได้ดี

2. การมีส่วนร่วมของคนในสังคม (Participation) คือการกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้ง

การจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนโดยการใช้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นให้คำปรึกษาร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงานตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน (คณะผู้วิจัยโครงการแนวทางการสร้างเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2540) โดยตัวชี้วัดที่คัดเลือกเพื่อใช้วัดการมีส่วนร่วมของคนในสังคม คือ สัดส่วนของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งต่อคนที่มิใช้สิทธิทั้งหมด ซึ่งตัวชี้วัดดังกล่าวสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ใช้เป็นตัวชี้วัดตัวหนึ่งในดัชนีรวมความอยู่ดีมีสุขของประเทศไทย

3. การเลื่อนชั้นทางสังคม (Social mobility) เป็นการเปลี่ยนฐานะหรือตำแหน่งในทางสูงขึ้นหรือต่ำลงของบุคคลในโครงสร้างสังคม ตามการเปลี่ยนอาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา หรือถิ่นที่อยู่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524 : 352) จากความหมายดังกล่าวเมื่อพิจารณาพบว่า การคัดเลือกตัวชี้วัดอาจจะเข้าซ้อนกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจฉะนั้น จึงคัดเลือกตัวชี้วัดด้านการศึกษาเพื่อแสดงถึงการเลื่อนชั้นทางสังคม ซึ่งตัวชี้วัดที่ใช้บ่งชี้เสมอ ได้แก่ อัตราการเข้าศึกษาต่อรวมทุกระดับของประชากรอายุ 3-21 ปี และ อัตราการอ่านออกเขียนได้ของประชากร ซึ่งหมายถึง อัตราส่วนของคนที่มียุ 6 ปีขึ้นไป ที่สามารถอ่านและเขียนได้อย่างน้อยหนึ่งภาษาต่อจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการได้รับการศึกษาของคนไทยอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันจะส่งผลให้ประเทศมีทุนทางสังคมเพิ่มขึ้นทำให้ประเทศเกิดการพัฒนามากยิ่งขึ้น

4. ความสามัคคีของคนในสังคม (Social Cohesion) ตัวชี้วัดที่แสดงถึงความสามัคคีของคนในสังคมที่คัดเลือกคือ สัดส่วนสถิติการรับแจ้งคดีอาญาต่อประชากรแสนคน ซึ่งบ่งชี้ถึงความสามัคคีของคนในสังคม และสภาพแวดล้อมและความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เป็นเป้าหมายอย่างหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืนเมื่อคนในสังคมสามัคคีและมีความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินแล้วก็จะสามารถนำประเทศไปสู่การพัฒนาได้ สามารถวัดได้ โดยการหาสัดส่วนส่วนของจำนวนการรับแจ้งคดีอาญาโดยเทียบต่อประชากรแสนคน โดยคดีอาญาพิจารณาจากประเภทความผิดที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้เก็บรวบรวมข้อมูลสถิติคดีอาญาที่น่าสนใจ

5. การมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) วัฒนธรรม หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่งที่ประกอบด้วยความรู้ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี วิถีการและทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดและทำในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างหรือกำหนดขึ้นและเป็นสิ่งที่

ทำให้เห็นความแตกต่างของคนในสังคม (สุพัตรา, 2545: 35) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแต่ละวัฒนธรรม จะมีเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น วัฒนธรรมทางอาหาร ชาวยุโรปดื่มนมตลอดชีพ แต่ชาวไทยนิยมให้เด็กดื่มนมเท่านั้น โดยผู้ใหญ่ควรดื่มน้ำ ชาวยุโรปชอบกินเนื้อสัตว์ ในขณะที่ชาวอินดูเห็นว่าสัตว์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหล่านี้ คือเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละประเทศแต่ละสังคม หากประเทศไทยมีสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้ชาวโลกได้ประจักษ์ คนทั่วไปก็จะรู้จักประเทศไทยดียิ่งขึ้นและจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้านการท่องเที่ยว ด้านการลงทุน เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามในประเด็นดังกล่าวนี้ไม่สามารถคัดเลือกตัวชี้วัดเชิงเดียวที่จะมาเป็นตัวแทนในการวิเคราะห์ได้เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องข้อมูลเพราะว่าประเด็นนี้ลักษณะข้อมูลจะเป็นเชิงคุณภาพ ตัวชี้วัดที่มีข้อมูลเชิงปริมาณกลับไม่สามารถที่จะนำมาวิเคราะห์ได้เนื่องจากข้อมูลไม่สามารถนำมาวิเคราะห์แนวโน้มได้จึงทำให้ไม่สามารถคัดเลือกตัวชี้วัดเชิงเดียวได้

6. การพัฒนาของสถาบันในสังคม (Institutional Development) หากพิจารณาความหมายของ สถาบันสังคม พัทธา สายหู (2529: 122) อธิบายว่ามีความหมายได้สองอย่าง คือ 1) กลุ่มคนที่รวมกันแน่นนอนด้วยจุดประสงค์ที่จะกระทำการต่อกันระหว่างกันและร่วมกัน 2) แบบอย่างของการกระทำทางสังคมที่กำหนดไว้ชัดเจนแน่นอนเป็นที่รับใช้สืบต่อกันมาโดยมีแบบอย่างชัดเจนและเป็นที่ยอมรับของสังคม นั่นคือการพัฒนาของสถาบันต่าง ๆ ในสังคม ก็คือการทำให้กลุ่มคนที่รวมกันแน่นนอนด้วยจุดประสงค์ที่จะกระทำการต่อกันระหว่างกันและร่วมกันให้เจริญก้าวหน้ามั่นคงมากขึ้น โดยสถาบันทางสังคมมีอยู่มากมาย เช่น สถาบันครอบครัวและการสมรส สถาบันการปกครอง สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันเศรษฐกิจ สถาบันนันทนาการ เป็นต้น โดยสถาบันครอบครัวและการสมรสเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุด คงทนที่สุดและยังไม่เคยปรากฏว่าสังคมมนุษย์ใดไม่มีสถาบันครอบครัวปรากฏอยู่ เพราะมนุษย์ทุกคนต้องอยู่ในสถาบันแห่งนี้ซึ่งครอบครัวหมายถึงกลุ่มบุคคลที่มารวมกันโดยการสมรส โดยทางสายโลหิตหรือโดยการรับเลี้ยงดูมีการก่อตั้งขึ้นเป็นครอบครัวมีปฏิกิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันในฐานะที่เป็นสามีภรรยาหรือเป็นพ่อแม่ เป็นลูก เป็นพี่น้อง เพราะฉะนั้นการพัฒนาครอบครัวให้มีความสุขมีความสามัคคีก็จะทำให้สังคมใหญ่ในภาพรวมเกิดการพัฒนาในทางที่ดีขึ้นได้ด้วย (สุพัตรา, 2545: 65) โดยในที่นี้ตัวชี้วัดที่คัดเลือกมาบ่งชี้ในประเด็นนี้ คือ อัตราการหย่าร้าง นั่นเอง

ตารางที่ 4.2 ผลการคัดเลือกตัวชี้วัดมิติการพัฒนาสังคม

มิติการพัฒนา และองค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
การพัฒนาสังคม	
1. ความเข้มแข็ง (Empowerment)	1. อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด (ปี) 2. อัตราการฆ่าตัวตาย(ต่อประชากรแสนคน) 3. สัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากร พันคน 4. สัดส่วนประชากรที่มีหลักประกันสุขภาพ
2. การมีส่วนร่วม (Participation)	5. สัดส่วนของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง
3. การเคลื่อนชั้นทางสังคม (Social mobility)	6. อัตราการเข้าศึกษาต่อรวมทุกระดับของ ประชากรอายุตั้งแต่ 3-21 ปี 7. อัตราการอ่านออกเขียนได้ของประชากร
4. ความสามัคคีของคนในสังคม (Social Cohesion)	8. สัดส่วนสถิติการรับแจ้งคดีอาญาต่อประชากร แสนคน
5. การมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity)	ไม่มีตัวชี้วัด
6. การพัฒนาของสถาบันในสังคม (Institutional Development)	9. อัตราการหย่าร้างต่อประชากร
ที่มา: จากการคัดเลือก	

การคัดเลือกตัวชี้วัดการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

การศึกษาประเด็นการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม ยังคงอาศัยกรอบแนวคิดของ I. Serageldin (I. Serageldin อ้างถึงใน สุมาลี, ม.ป.ป.) และแนวคิดการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ของนักวิชาการและหน่วยงานภาครัฐ เช่น คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่ยั่งยืน ประเด็นสิ่งแวดล้อม คือ เน้นการพัฒนาอนุรักษ์ความสมบูรณ์และคุณภาพของสิ่งแวดล้อม ทั้งในด้านโครงสร้างและหน้าที่ของระบบ การรักษาองค์ประกอบและปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบ ซึ่งจะมีความสำคัญต่อความเสถียรภาพของระบบนิเวศของ

โลกความสามารถในการรองรับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ และประเด็นทางด้านสิ่งแวดล้อมของโลก โดยทั่วไปการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมให้บรรลุได้มี วัตถุประสงค์องค์ประกอบที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ (Ecosystem Integrity) 2) ความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) 3) ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) และ 4) ประเด็นทางด้านสิ่งแวดล้อมของโลก (Global issues)

1. ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ (Ecosystem Integrity) ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศหรือความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติเป็นสิ่งสำคัญของการดำเนินชีวิตและระบบการผลิตในระบบเศรษฐกิจ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกล่าวถึงความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมมักจะกล่าวถึงความสมบูรณ์ของป่าไม้ ซึ่งปัญหาที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ คือ ภัยธรรมชาติ น้ำท่วมหรือภัยแล้งโดยเกิดจากการทำลายพื้นที่ป่าไม้เป็นจำนวนมาก มีการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้เกิดผลกระทบต่อการสูญเสียผลผลิตด้านการเกษตรหรือความเป็นอยู่ของมนุษย์ซึ่งตัวชี้วัดตัวหนึ่งที่บ่งชี้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรได้คือ สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศ สามารถบ่งชี้ได้ถึง ความสมบูรณ์ของธรรมชาติได้ ความสมบูรณ์อีกด้านหนึ่งที่สำคัญต่อการผลิตในระบบเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตของมนุษย์อีกประการ คือ ทรัพยากรสัตว์น้ำ โดยการจับสัตว์น้ำจากการทำประมงมาใช้ประโยชน์จนเกินควรอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลให้สัตว์น้ำลดลงและเกิดความเสื่อมโทรม ซึ่งปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้จะบ่งชี้ความอุดมสมบูรณ์ของทะเล อันเป็นแหล่งทุนสำรองด้านแหล่งอาหารและทิศทางการพัฒนาของประเทศได้ โดยสามารถคัดเลือกตัวชี้วัดได้ คือ ปริมาณการจับสัตว์น้ำเกินจากแหล่งธรรมชาติ โดย กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เก็บข้อมูลตัวชี้วัดดังกล่าวเพื่อเผยแพร่สำหรับผู้สนใจและเพื่อการวางแผนในการพัฒนาประเทศด้วย

2. ความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ความสามารถของฐานทรัพยากรที่จะสนับสนุนและตอบสนองความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์ได้โดยไม่บังเกิดการสูญสลาย โดยเมื่อคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวมนุษย์แล้ว พบว่าทรัพยากรที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ทรัพยากรน้ำที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยในปัจจุบันมนุษย์ต้องการใช้น้ำมากขึ้น ทั้งด้านการเกษตร อุตสาหกรรม การอุปโภคบริโภค ในขณะที่ปริมาณทรัพยากรน้ำที่สามารถนำมาใช้ได้มีอยู่อย่างจำกัดไม่เพียงพอต่อความต้องการ อีกทั้งคุณภาพน้ำที่มีอยู่บางส่วนปนเปื้อนไปด้วยของเน่าเสียจากกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ทำให้ไม่สามารถนำน้ำที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ได้นั้นประเทศจึงต้องให้ความสำคัญกับการจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพควบคู่กันไประหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมเพื่อจะได้มีน้ำใช้อุปโภค

บริโภคได้อย่างยั่งยืน ตัวชี้วัดที่คัดเลือก คือ สัดส่วนของแหล่งน้ำที่มีน้ำเสียต่อแหล่งน้ำของประเทศ ในด้านมลภาวะจากของเสียหรือขยะพบว่าปริมาณขยะทั่วประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเนื่องจากถูกรบกวนจากกลิ่นเหม็นของขยะและปัญหาด้านสาธารณสุขที่ตามมาจากแนวโน้มดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาเรื่องการรองรับขยะที่เกิดขึ้นว่าจะสามารถจัดเก็บและกำจัดได้อย่างไรเพราะฉะนั้นตัวชี้วัดที่คัดเลือกมาเพื่อแสดงถึงความสามารถในการรองรับ คือ ปริมาณการเกิดขยะทั่วประเทศ

3. ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) สิ่งมีชีวิตทั้งหมดของโลก เช่น พรรณไม้ และสัตว์ป่าจะถูกแบ่งออกเป็นหลายประเภทหลายชนิดซึ่งเรียกว่า species หรือสายพันธุ์ชีวิตในที่นี้ species หมายถึง กลุ่มของสิ่งมีชีวิตซึ่งมีความเหมือนกันในด้านรูปร่างพฤติกรรม โครงสร้าง พันธุกรรม โครงสร้างและกระบวนการทางเคมี ในช่วงหลายพันล้านปีที่ผ่านมาได้มี species ใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาและ species ที่ไม่สามารถปรับตัวได้ก็สูญพันธุ์ไปทั้งหมด สิ่งนี้ได้สร้างปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอันล้ำค่าให้แก่โลก นั่นคือ ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) หรือหมายถึง การมีสิ่งมีชีวิตหลากหลายสายพันธุ์และชนิดในบริเวณหนึ่งบริเวณใด และสิ่งที่มนุษย์เราได้รับจากระบบนิเวศที่มีอยู่ตามธรรมชาตินั้นมีมากมาย มนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยสิ่งมีชีวิตอื่นไม่ว่าจะเป็นพืช สัตว์และจุลินทรีย์ โดยความหลากหลายทางชีวภาพมีองค์ประกอบ อยู่ 3 ประการ ดังต่อไปนี้ 1) ความหลากหลายในเรื่องชนิด (Species diversity) ความหลากหลายในเรื่องชนิดของสิ่งมีชีวิต หมายถึงความหลากหลายชนิดของสิ่งมีชีวิต (Species) ที่มีอยู่ในพื้นที่หนึ่งมีความหมาย 2 แง่ คือ ความมากชนิด (species richness) กับความสม่ำเสมอของชนิด (species evenness) 2) ความหลากหลายของพันธุกรรม (Genetic diversity) ความหลากหลายของพันธุกรรมหมายถึงความหลากหลายของยีนส์ที่มีอยู่ในสิ่งมีชีวิตแต่ละชนิดสิ่งมีชีวิตชนิดเดียวกันอาจมียีนส์แตกต่างกันไปตามสายพันธุ์ เช่น ข้าวมีสายพันธุ์นับพันชนิด มันฝรั่ง หรือพืชอาหารชนิดอื่น เช่น ข้าวโพด มันฝรั่ง ก็มี มากมายหลายสายพันธุ์ ความหลากหลายของพันธุกรรมมีน้อยในพืชเกษตรลูกผสม ความหลากหลายของยีนส์ มี คุณค่ามหาศาล นักผสมพันธุ์ พืชได้ นำสายพันธุ์พืชป่ามาปรับปรุงเพื่อเพิ่มผลผลิตและต้านทานศัตรูพืชโดยผลประโยชน์ตรงจุดนี้ก็เกิดกับมนุษย์นั่นเองในระดับพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิต (Genetic diversity) และ 3) ความหลากหลายของระบบนิเวศ (Ecosystem diversity) อันเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตซึ่งมี 3 แง่ คือ ความหลากหลายของถิ่นตามธรรมชาติ, ความหลากหลายของการทดแทน และความหลากหลายของภูมิประเทศ

ความหลากหลายทางชีวภาพมีความสำคัญต่อมนุษย์อย่างมากเป็นต้นว่า 1) มนุษย์ได้ใช้ประโยชน์จากพืชและสัตว์เพื่อการดำรงชีวิต 2) ใช้เป็นตัวชี้วัดความสมบูรณ์ของระบบนิเวศธรรมชาติ 3) สภาพป่าที่สมบูรณ์จะช่วยบรรเทาความรุนแรงจากภัยธรรมชาติ 4) ใช้ประโยชน์ในการศึกษาธรรมชาติและธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ดังนั้นจากความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพ เมื่อมีการลดลงหรือการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพเพิ่มมากขึ้น ย่อมนำไปสู่ความไม่สมดุลของสิ่งแวดล้อม และมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ไม่ยั่งยืน ฉะนั้นตัวชี้วัดที่คัดเลือกเพื่อแสดงถึงความหลากหลายทางชีวภาพคือ สัดส่วนพื้นที่อนุรักษ์เพื่อพิทักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพต่อพื้นที่ประเทศซึ่งพื้นที่ป่าอนุรักษ์เป็นพื้นที่ป่าธรรมชาติที่ได้ประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า รวมทั้งพื้นที่ลุ่มน้ำขั้นหนึ่ง โดยพื้นที่ดังกล่าวจะไม่อนุญาตให้ใช้ประโยชน์ใด ๆ อันจะทำให้สภาพธรรมชาติต้องเสียไป ซึ่งจะมีความหลากหลายในชนิดพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์อย่างมาก (ยุพดี, 2544: 126)

4. ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมของโลก (Global issues) ปัจจุบันประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของโลก คือ ภาวะโลกร้อน จากคำปราศรัยของนายโคฟี อันนัน เลขาธิการองค์การสหประชาชาติ เมื่อเดือนเมษายน 2544 ระบุว่า วิกฤตสิ่งแวดล้อมโลก ได้แก่ ปัญหาภาวะโลกร้อน ซึ่งเกิดจากการที่มนุษย์ทำกิจกรรมในการผลิตและการบริโภคจนมากเกินไป โดยเฉพาะการใช้เชื้อเพลิงอย่างล้างผลาญ โดยมีรายงานการศึกษาที่ร่วมจัดทำขึ้นระหว่างองค์กรเฝ้าระวังโลก (World Watch) กับสถาบันวิจัยสิ่งแวดล้อมหลายชาติ ระบุว่าของเสียและมลพิษที่ประเทศต่าง ๆ ปล่อยทิ้งมากที่สุด ได้แก่ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) ซึ่งเป็นก๊าซที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์เรือนกระจก สอดคล้องกับผลการศึกษาของสภาวิจัยแห่งชาติสหรัฐฯ ได้ศึกษาปรากฏการณ์เรือนกระจกและมีรายงานออกมาเมื่อเดือนมิถุนายน 2544 พบว่า ก๊าซเรือนกระจกที่เพิ่มขึ้นในบรรยากาศทำให้อุณหภูมิที่พื้นผิวโลกสูงขึ้น (อ้างถึงใน อนุช, 2545 : 25-26) และก๊าซเรือนกระจกก็มีคาร์บอนไดออกไซด์เป็นส่วนประกอบ ฉะนั้น ตัวชี้วัดที่คัดเลือกเพื่อบ่งชี้ถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมโลก คือ ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เฉลี่ยต่อประชากร เพราะแสดงให้เห็นว่าเมื่อมีก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์มาก ๆ ก็จะให้มีก๊าซเรือนกระจกมาก แสดงให้เห็นวิกฤตสิ่งแวดล้อมโลกได้อย่างชัดเจน

ตารางที่ 4.3 ผลการคัดเลือกตัวชี้วัดมิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มิติการพัฒนา และองค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม	
1. ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ (Ecosystem Integrity)	1. สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศ 2. ปริมาณการจับสัตว์น้ำเค็มจากแหล่งธรรมชาติ
2. ความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity)	3. สัดส่วนของแหล่งน้ำที่มีน้ำเสียต่อแหล่งน้ำของประเทศ 4. ปริมาณการเกิดขยะทั่วประเทศ
3. ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity)	5. สัดส่วนของพื้นที่อนุรักษ์เพื่อพิทักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพต่อพื้นที่ประเทศ
4. ประเด็นทางด้านสิ่งแวดล้อมของโลก (Global issues)	6. ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เฉลี่ยต่อประชากร
ที่มา: จากการคัดเลือก	

ผลการคัดเลือกตัวชี้วัดในแต่ละมิติของการพัฒนาตามเหตุผล แนวคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นสามารถคัดเลือกตัวชี้วัดได้ทั้งสิ้น 21 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย ตัวชี้วัดการพัฒนาเศรษฐกิจ 6 ตัวชี้วัด ตัวชี้วัดการพัฒนาสังคม 9 ตัวชี้วัด และ ตัวชี้วัดการพัฒนาสิ่งแวดล้อม 6 ตัวชี้วัด ดังตารางที่ 4.4 และจะได้นำตัวชี้วัดที่ได้รับการคัดเลือก ไป วิเคราะห์และประเมินผลการพัฒนาในช่วงเวลาที่ทำการศึกษาและนำไปหาค่าดัชนีชี้วัดเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทยในสวนต่อไป

ตารางที่ 4.4 องค์ประกอบและตัวชี้วัดของดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน

มิติการพัฒนาเศรษฐกิจ	มิติการพัฒนาสังคม	มิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อม
<u>การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ</u>	<u>ความเข้มแข็งของสังคม</u>	<u>ความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ</u>
1. อัตราการเติบโตผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ	1. อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด 2. อัตราการฆ่าตัวตาย	1. สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศ

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

มิติการพัฒนาเศรษฐกิจ	มิติการพัฒนาสังคม	มิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อม
<u>ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ</u>	3. สัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์	2. ปริมาณการจับสัตว์น้ำเค็มจากแหล่งน้ำธรรมชาติ
2. สัดส่วนคนจน	4. สัดส่วนประชากรที่มีหลักประกันสุขภาพ	<u>ความสามารถในการรองรับ</u>
3. สัมประสิทธิ์การกระจายรายได้	<u>การมีส่วนร่วมทางสังคม</u>	3. สัดส่วนของแหล่งน้ำที่มีน้ำเสียต่อแหล่งน้ำของประเทศ
4. อัตราการว่างงาน	5. สัดส่วนของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง	4. ปริมาณการเกิดขยะทั่วประเทศ
<u>ความมีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ</u>	<u>การเลื่อนชั้นทางสังคม</u>	<u>ความหลากหลายทางชีวภาพ</u>
5. ประสิทธิภาพการผลิตโดยรวม	6. อัตราการเข้าศึกษาต่อรวม	5. สัดส่วนของพื้นที่อนุรักษ์เพื่อพิทักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพต่อพื้นที่ประเทศ
6. อัตราการขยายตัวรายจ่ายอุปโภคบริโภคภาคเอกชน	7. อัตราการอ่านออกเขียนได้ของประชากร	<u>ประเด็นทางด้านสิ่งแวดล้อมโลก</u>
	<u>ความสามัคคีของคนในสังคม</u>	6. ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เฉลี่ยต่อประชากร
	8. สัดส่วนสถิติการรับแจ้งคดีอาญา	
	<u>การพัฒนาของสถาบันในสังคม</u>	
	9. อัตราการหย่าร้าง	

ที่มา: จากการคัดเลือก

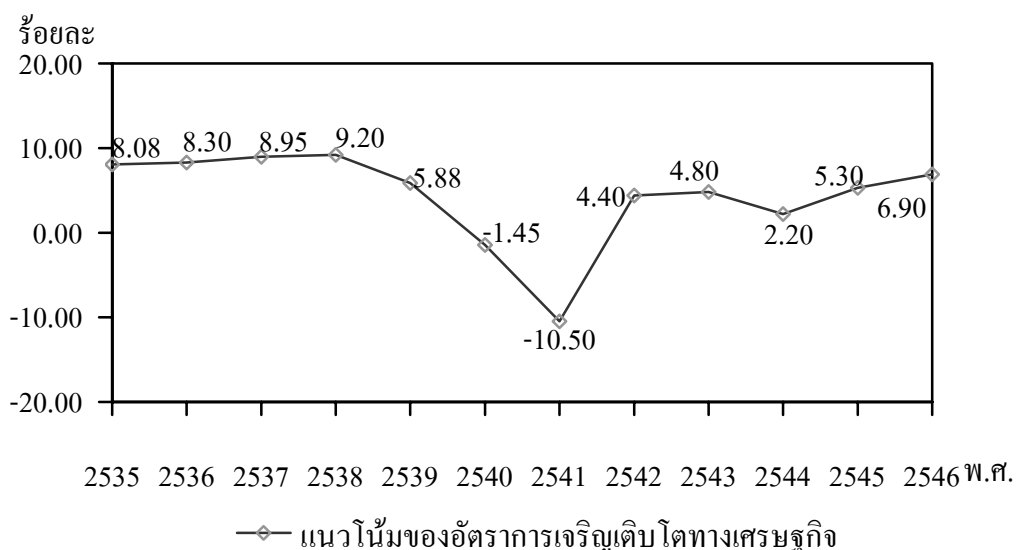
การวิเคราะห์และประเมินผลการพัฒนาจากตัวชี้วัดที่คัดเลือก

จากแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนโดยพิจารณาภายใต้แนวคิดวัตถุประสงค์องค์ประกอบการพัฒนาอย่างยั่งยืนของ I. Serageldin (I. Serageldin อ้างถึงใน สุมาลี, ม.ป.ป.) ซึ่งมีวัตถุประสงค์องค์ประกอบที่สำคัญในมิติการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth) 2) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ (Equity) 3) ความมี

ประสิทธิภาพ (Efficiency) และเมื่อนำตัวชี้วัดที่คัดเลือกมาพิจารณาสภาพการพัฒนาสามารถวิเคราะห์ผลการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ได้ดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์และประเมินผลการพัฒนาตัวชี้วัดการพัฒนาเศรษฐกิจ

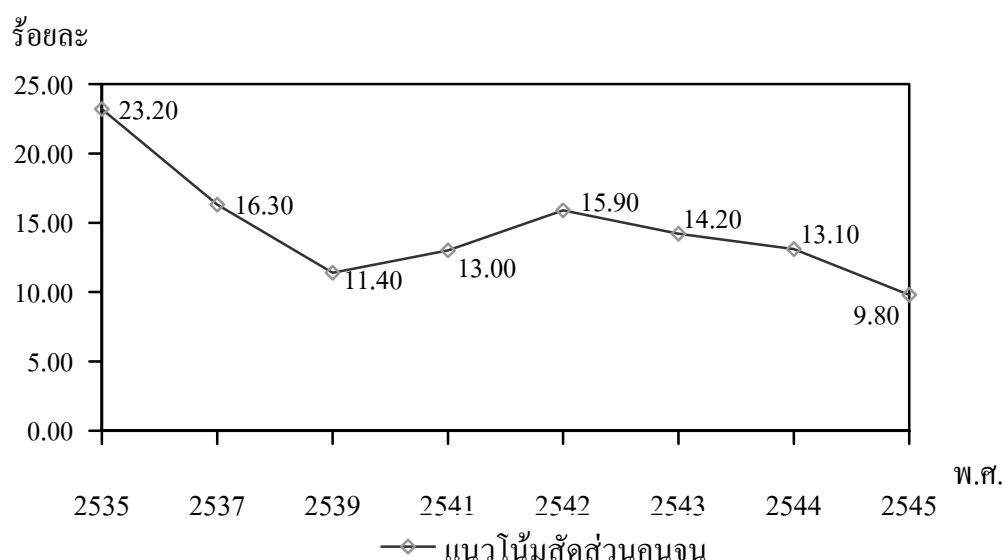
1. ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจหรือการขยายตัวทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูงแต่มีแนวโน้มขยายตัวลดลง จากภาพที่ 4.1 พบว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ถึงปี พ.ศ. 2539 การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยอยู่ในระดับสูงแต่ในช่วงปีพ.ศ. 2540 ถึงปี พ.ศ. 2541 เป็นช่วงที่เริ่มเกิดวิกฤตเศรษฐกิจทำให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจลดต่ำลงแต่หลังจากวิกฤตดังกล่าว ก็มีการฟื้นตัวของระบบเศรษฐกิจ โดยการขยายตัวอยู่ในระดับต่ำ ในปี พ.ศ. 2545 มีการขยายตัวในอัตราร้อยละ 5.30 โดยปัจจัยที่ช่วยให้เกิดการขยายตัวในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ คือ การสร้างงานให้กับประชาชน และภาคการผลิต ภาคการค้า ที่ขยายตัวทำให้เกิดการลงทุนเพิ่มขึ้น การบริโภคก็เพิ่มขึ้น แต่หลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ พบว่าการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจจะยังไม่สามารถกระจายผลประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง เพราะรายได้ที่เกิดขึ้นเกิดจากภาคเกษตรเท่านั้น ส่วนรายได้ที่เกิดจากดอกเบี้ยและค่าเช่ายังมีแนวโน้มลดลง กอปรกับยังมีการว่างงานอยู่มากทำให้การขยายตัวด้านการบริโภคนั้นมีน้อยและยังไม่ยั่งยืน

ภาพที่ 4.1 แนวโน้มของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

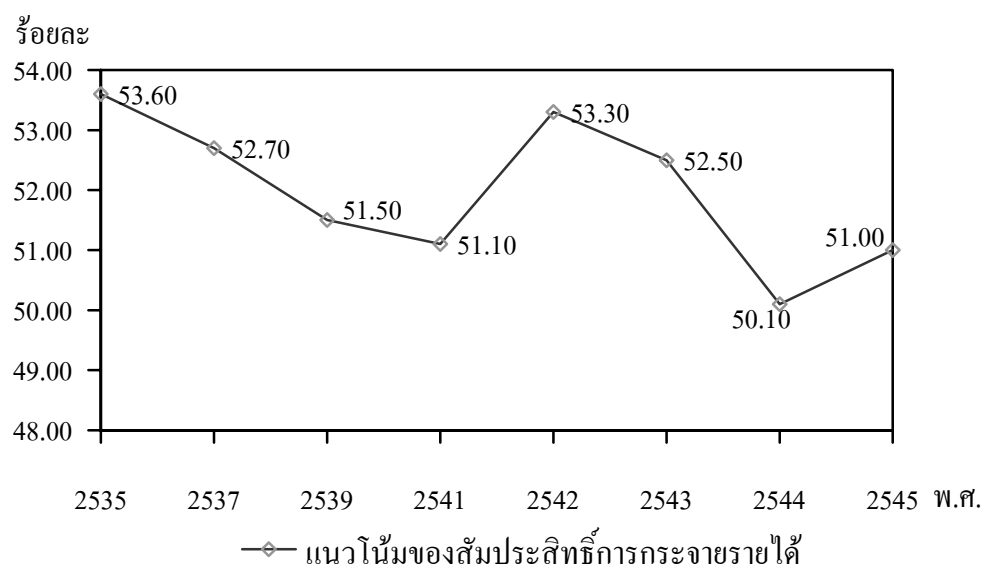
2. ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ มีความเสมอภาคมากขึ้น แต่คนจนยังเป็นคนจำนวนมากในประเทศ

2.1 สัดส่วนจำนวนคนจนด้านรายได้ จากภาพที่ 4.2 ในระหว่างปีพ.ศ. 2535 ถึงปีพ.ศ. 2539 พบว่าสัดส่วนจำนวนคนจนมีแนวโน้มลดลงโดยแม้ว่าในหลังช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2541 ถึงปี พ.ศ. 2542 จะมีสัดส่วนคนยากจนด้านรายได้เพิ่มขึ้นเนื่องจากวิกฤตเศรษฐกิจที่ทำให้ภาวะเศรษฐกิจหดตัวอย่างไรก็ตามเมื่อดูในภาพรวมพบว่าทิศทางการพัฒนาเพื่อลดความยากจนของประเทศไทยมีแนวโน้มดีขึ้นเพราะแนวโน้มสัดส่วนคนยากจนด้านรายได้ของคนไทยลดลงเรื่อยๆ

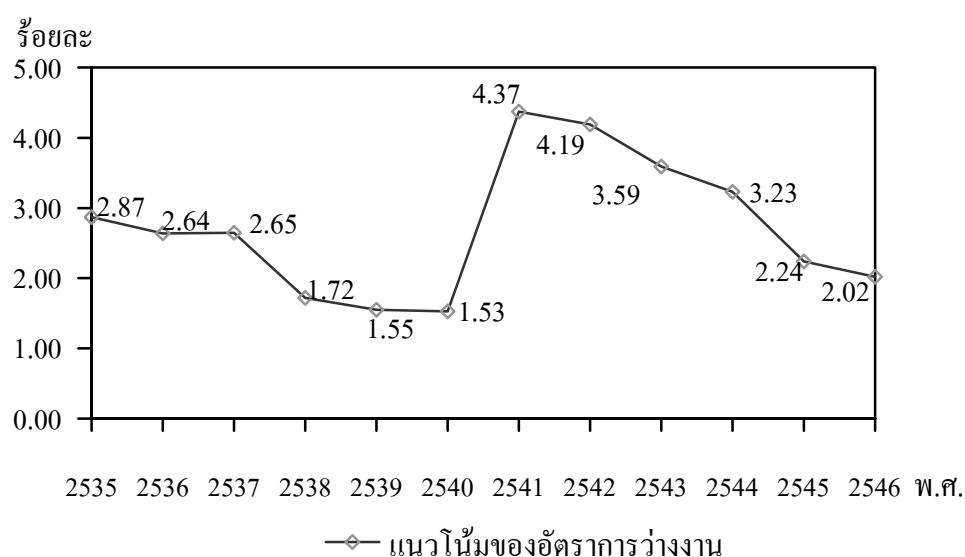
ภาพที่ 4.2 แนวโน้มของสัดส่วนคนจน ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2545

2.2 สัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ในการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนจะต้องมุ่งเน้นการกระจายผลประโยชน์ ที่เกิดขึ้นจากการเติบโตทางเศรษฐกิจไปสู่คนทุกภาคส่วนของประเทศให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งให้คนยากจนมีรายได้เพิ่มขึ้นและได้รับประโยชน์จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจในสัดส่วนที่มากกว่าคนรวยเพื่อให้มีการกระจายรายได้ดีขึ้นจากตัวเลขสัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ของประเทศไทย จากภาพที่ 4.3 พบว่าการกระจายรายได้ไปยังประชากรมีแนวโน้มดีขึ้นเพราะ ค่าร้อยละสัมประสิทธิ์การกระจายรายได้มีค่าลดลงและเข้าใกล้ศูนย์มากขึ้น อย่างไรก็ตามการกระจายรายได้ของประชากรยังมีน้อย แสดงว่ารัฐบาลยังไม่สามารถกระจายรายได้ไปยังประชากรทุกภาคส่วนอย่างเท่าเทียมกัน

ภาพที่ 4.3 แนวโน้มของสัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2545

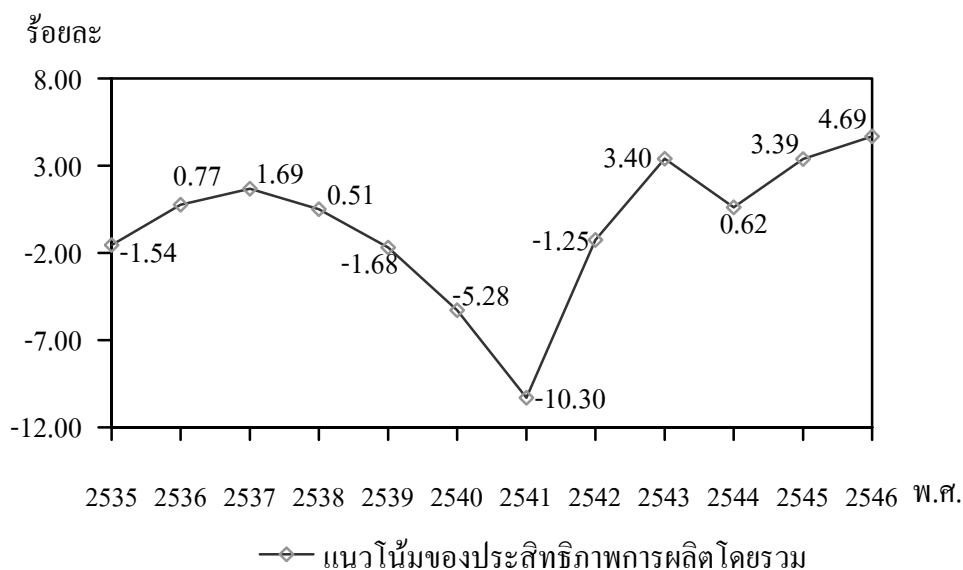
2.3 อัตราการว่างงาน จากภาพที่ 4.4 ซึ่งแสดงถึงอัตราการว่างงานของประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ถึงปี พ.ศ. 2546 พบว่าช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจปีพ.ศ. 2541 อัตราการว่างงานมีค่ามากที่สุดเนื่องจากกิจการทุกขนาดเกิดปัญหา ธุรกิจบางรายล้มละลายทำให้เจ้าของธุรกิจจำนวนมากต้องล้มละลายหรือดิ้นรน มีการปลดคนงาน เกิดการว่างงานมากขึ้น แต่หลังจากนั้นอัตราการว่างงานก็มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องคือลดลงจากร้อยละ 4.37 ในปี พ.ศ. 2541 เป็นร้อยละ 2.02 ในปี พ.ศ. 2546 ซึ่งใกล้เคียงกับเป้าหมายของอัตราการว่างงานของประเทศไทยที่กำหนดไว้ที่ไม่เกิน ร้อยละ 2 ทำให้การลดลงของอัตราการว่างงานน่าจะบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาได้ในอนาคต

ภาพที่ 4.4 แนวโน้มของอัตราการว่างงาน ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

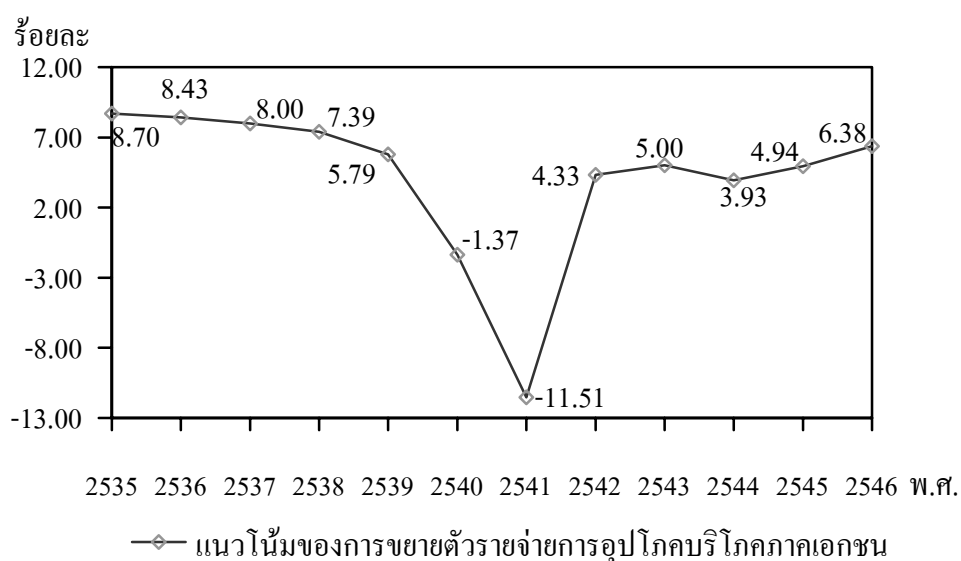
3. ความมีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ มีแนวโน้มการขยายตัวดีขึ้นถึงแม้จะอยู่ในอัตราที่ต่ำ โดยพิจารณาจากตัวชี้วัด ต่อไปนี้

3.1 ประสิทธิภาพการผลิตโดยรวม ประสิทธิภาพการผลิตโดยรวม (Total Factor Productivity) เป็นตัวชี้วัดผลิตภาพการผลิตโดยรวมของประเทศ จากภาพที่ 4.5 พบว่าประสิทธิภาพการผลิตโดยรวมของประเทศมีแนวโน้มดีขึ้น และยังชี้แนวโน้มความยั่งยืนของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทย ถึงแม้ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจในปีพ.ศ. 2540 ถึงปี พ.ศ. 2541 และ ปีพ.ศ. 2544 ซึ่งเป็นช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจซบเซาทำให้ค่าประสิทธิภาพการผลิตโดยรวมลดลงซึ่งส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจของไทย ทำให้ประสิทธิภาพการผลิตของไทยลดลงจากร้อยละ 3.40 ในปี พ.ศ. 2543 เป็นร้อยละ 0.62 ในปี พ.ศ. 2544 และหลังจากนั้นแนวโน้มค่าประสิทธิภาพการผลิตโดยรวม ก็เริ่มสูงขึ้น

ภาพที่ 4.5 แนวโน้มของประสิทธิภาพการผลิตโดยรวม ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

3.2 รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคภาคเอกชน โดยปกติรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคภาคเอกชนเป็นรายจ่ายที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในรายจ่ายประชาชาติ แต่ก็อาจจะมีบางปีที่มีมูลค่าสินค้าและการบริการ ส่งออกจะเป็นรายการที่ใหญ่กว่าก็ได้ จากภาพที่ 4.6 พบว่าในปีพ.ศ. 2535 ถึงปี พ.ศ. 2539 รายจ่ายอุปโภคบริโภคภาคเอกชนมีการขยายตัวอยู่ในระดับสูง อาจเป็นเพราะรายได้ประชาชาติสูง ทำให้ประชาชนมีความสามารถในการใช้จ่ายอุปโภคบริโภค โดยหากพิจารณา รายจ่ายอุปโภคบริโภคภาคเอกชนพบว่าเป็นดัชนีฟ้องภาวะเศรษฐกิจ นั่นคือ รายจ่ายอุปโภคบริโภคภาคเอกชนจะลดต่ำลงในช่วงที่เศรษฐกิจหดตัวแต่จะสูงในช่วงที่เศรษฐกิจฟื้นตัว และในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ. 2540 ถึงปี พ.ศ. 2541 การขยายตัวมีค่าติดลบซึ่งสะท้อนถึงการหดตัวต่อเนื่องของภาวะเศรษฐกิจ แต่การอุปโภคบริโภคก็กลับมาฟื้นตัวอีกครั้งในปี พ.ศ. 2542 เริ่มมีการขยายตัวในทางบวกและส่งผลให้หน่วยธุรกิจคาดคะเนสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจไปในทางที่ดีขึ้นจึงอาจเพิ่มปริมาณการผลิตสูงขึ้น แต่ก็ยังขึ้นกับว่าหน่วยธุรกิจใกล้จะเต็มกำลังการผลิต ก็อาจจะตัดสินใจเพิ่มการลงทุน แต่ถ้าหน่วยธุรกิจยังมีกำลังการผลิตส่วนเกินอยู่มาก หน่วยธุรกิจก็อาจจะยังไม่เพิ่มการลงทุนเพียงแต่อาจเพิ่มอัตราการใช้กำลังการผลิตให้สูงขึ้น อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าไม่เพิ่มการผลิตหรือการลงทุนการขยายตัวของการใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคก็จะส่งผลให้ภาวะเศรษฐกิจฟื้นตัวหรือขยายตัวสูงขึ้นแสดงสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจในทางที่ดีขึ้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ภาพที่ 4.6 แนวโน้มของการขยายตัวรายจ่ายการอุปโภคบริโภคภาคเอกชน ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

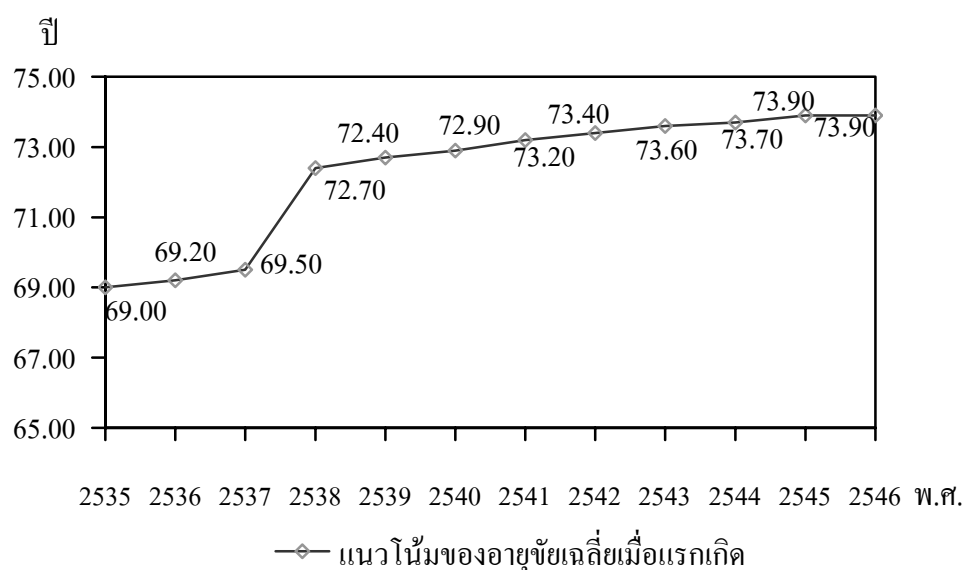
ต่อไปจะวิเคราะห์การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนโดยพิจารณาภายใต้แนวคิดวัตถุประสงค์องค์ประกอบการพัฒนาอย่างยั่งยืนของ I. Serageldin (I. Serageldin อ้างถึงใน สุมาลี, ม.ป.ป.) เช่นเดิม ซึ่งมีวัตถุประสงค์องค์ประกอบที่สำคัญในมิติการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) ความเข้มแข็งทางสังคม (Empowerment) 2) การมีส่วนร่วมของคนในสังคม (Participation) 3) การเลื่อนชั้นทางสังคม (Social mobility) 4) ความสามัคคีของคนในสังคม (Social Cohesion) 5) การมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) และ 6) การพัฒนาของสถาบันในสังคม (Institution Development) เมื่อนำตัวชี้วัดที่คัดเลือกมาพิจารณาสภาพการพัฒนามาจะสามารถวิเคราะห์ผลการพัฒนาสังคมของประเทศไทย ได้ดังนี้

การวิเคราะห์และประเมินผลการพัฒนาตัวชี้วัดการพัฒนาสังคม

1. ความเข้มแข็งทางสังคม มีแนวโน้มดีขึ้นทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยพิจารณาจากตัวชี้วัด ต่อไปนี้

1.1 อายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดจากภาพที่ 4.7 แนวโน้มอายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดของประชากรไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จากที่ในปี พ.ศ. 2535 อายุ 69 ปี แต่ถึงปี พ.ศ. 2546 อายุขัยเฉลี่ย

เพิ่มสูงขึ้นถึง 73.90 ปี นั้นแสดงว่าอายุประชากรมีแนวโน้มอายุยืนมากขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนา ด้านสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง และการให้บริการภาครัฐทั้งการควบคุมโรคและการให้บริการ สาธารณสุขมูลฐาน การขยายการบริการภาครัฐด้านสาธารณสุขทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพที่ดี ขึ้น รวมไปถึงการรณรงค์ให้ประชาชนได้ออกกำลังกายมากขึ้นตามนโยบายของภาครัฐจึงทำให้ แนวโน้มอายุขัยของคนไทยจึงมีอายุยืนยาวมากขึ้น

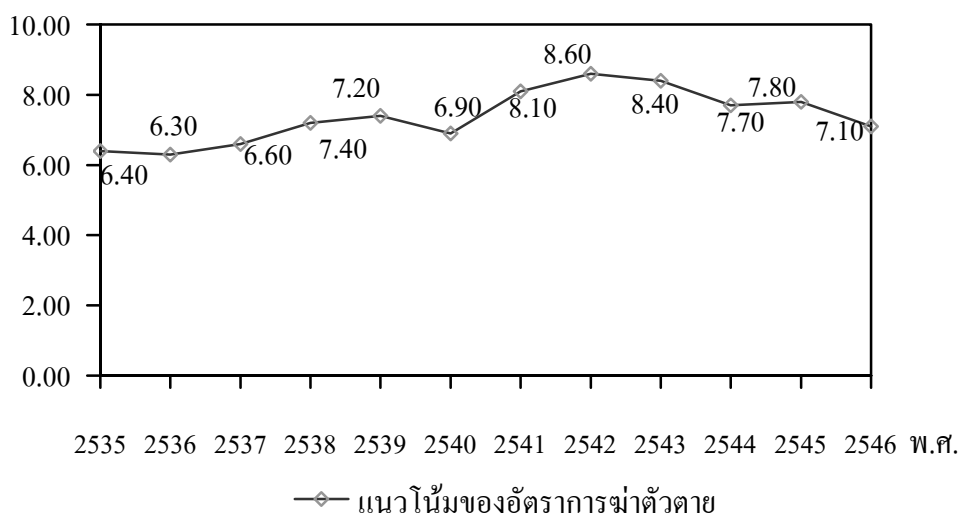

ภาพที่ 4.7 แนวโน้มของอายุขัยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

1.2 อัตราการฆ่าตัวตาย แนวโน้มการฆ่าตัวตายของประชากรพิจารณาจากภาพที่ 4.8 พบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2539 อยู่ในระดับต่ำกว่าเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 7 ที่กำหนดไว้ที่ ร้อยละ 10 แต่หลังจากการเกิดภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ. 2541 – พ.ศ. 2543 อัตราการฆ่าตัวตายก็เพิ่มสูงขึ้นอาจเป็นผลมาจากเหตุการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจทำให้ประชาชนนักธุรกิจ ต่างเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจขึ้น บ้างก็ล้มละลายบ้างก็ไร้ซึ่งกำลังซื้อ ขาดทุนถึงขนาดล้มละลายจึงเกิดภาวะจิตใจไม่เข้มแข็งยอมรับสภาพที่เกิดขึ้นไม่ได้ทำให้แก้ปัญหาด้วยวิธีการฆ่าตัวตาย แต่หลังจากปี พ.ศ. 2544 – พ.ศ. 2546 อัตราการฆ่าตัวตายก็มีแนวโน้มลดลง อย่างไรก็ตามตลอดช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาอัตราการฆ่าตัวตายก็ยังถืออยู่ในระดับที่ยังต่ำกว่าเกณฑ์เป้าหมายทำให้สรุปได้ว่า สภาพจิตใจของคนไทยมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

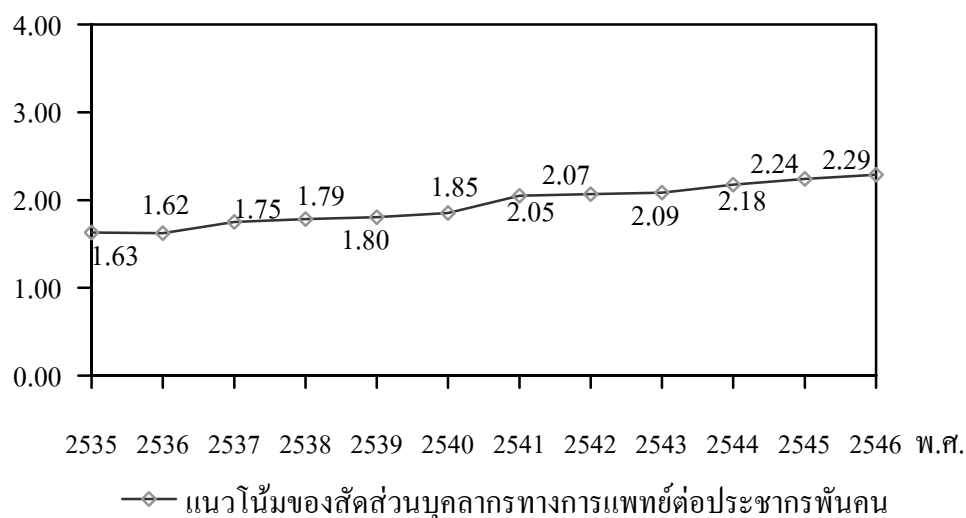
ประชากรแสนคน

ภาพที่ 4.8 แนวโน้มของอัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน ระหว่างปี

พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

1.3 สัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ จากภาพที่ 4.9 แนวโน้ม พบว่า สัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากรมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น อันเนื่องมาจากนโยบายของภาครัฐที่พยายามพัฒนาและเร่งผลิตบุคลากรทางการแพทย์ให้เพียงพอต่อการให้บริการและการบริการจะต้องมีคุณภาพ อย่างไรก็ตามสัดส่วนระหว่างแพทย์ต่อประชากร ก็ยังมีมาก นั่นคือบุคลากรทางการแพทย์ก็ต้องรับผิดชอบต่อประชากรในจำนวนมากรัฐบาลจึงได้มีการเร่งรัดผลิตบุคลากรทางการแพทย์ให้มากยิ่งขึ้น เพราะจะแสดงให้เห็นถึงการที่ประชากรได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการลดภาระในการปฏิบัติหน้าที่เกินขีดความสามารถที่จะส่งผลเสียต่อคุณภาพการให้บริการรักษาพยาบาลและข้อสังเกต คือ ยังเกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างประชากรในเมืองกับต่างจังหวัดโดยในเขตในเมืองจะมีบุคลากรทางการแพทย์ที่ให้บริการมากกว่าทำให้การกระจายบุคลากรทางการแพทย์ยังกระจุกตัวอยู่ในเขตเมืองมากกว่า ฉะนั้นจำเป็นต้องกระจายการบริการของบุคลากรทางการแพทย์ไปยังส่วนภูมิภาค เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างภูมิภาคกับเขตเมืองเกิดขึ้น

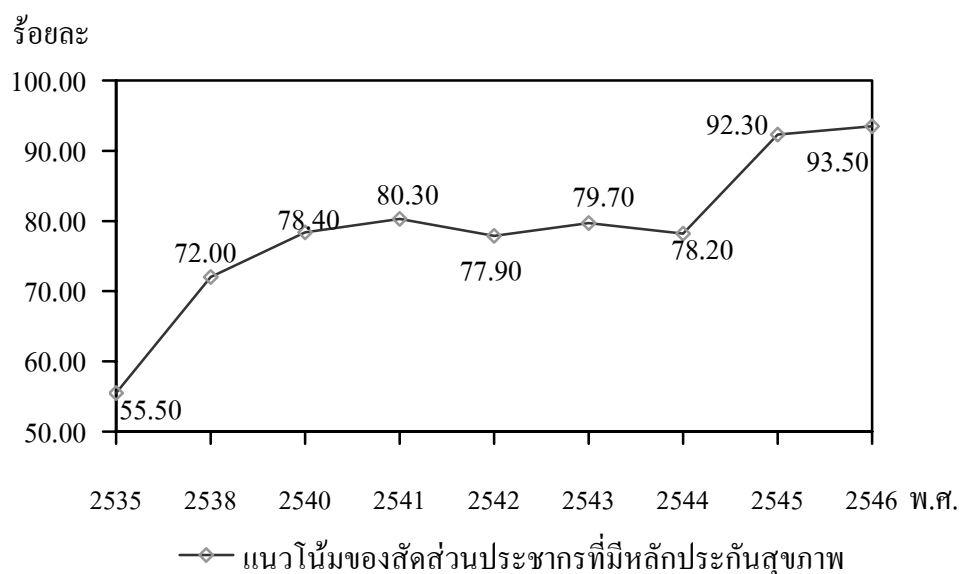
ประชากรพันคน

ภาพที่ 4.9 แนวโน้มของสัดส่วนบุคลากรทางการแพทย์ต่อประชากรพันคน ระหว่างปี

พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

1.4 สัดส่วนประชากรที่มีหลักประกันสุขภาพ ในปี พ.ศ. 2535 ถึงปี พ.ศ. 2540 ประชาชนชาวไทยยังมีหลักประกันสุขภาพในระดับต่ำแต่ในปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา สัดส่วนดังกล่าวก็อยู่ในระดับสูงขึ้น หมายความว่าประชากรได้รับการคุ้มครองด้านสุขภาพอนามัยโดยรัฐบาลซึ่งมีความสำคัญจำเป็น โดยเฉพาะกลุ่มประชาชนที่เป็ผู้ด้อยโอกาสจะได้เข้าถึงบริการภาครัฐซึ่งปัจจุบันมีการให้บริการหลักประกันสุขภาพในหลากหลายรูปแบบและการบริการดีขึ้น และควรคำนึงถึงคุณภาพของการบริหารจัดการทรัพยากรและการมีส่วนร่วมในการจ่ายเงินสมทบตามศักยภาพเพื่อรัฐบาลจะได้จัดสรรงบประมาณ เพื่อหลักประกันสุขภาพได้อย่างทั่วถึงยั่งยืนและต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 4.10 แนวโน้มของสัดส่วนประชากรที่มีหลักประกันสุขภาพ ระหว่างปี

พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในสังคม มีแนวโน้มในการมีส่วนร่วมในทิศทางที่เพิ่มมากขึ้น

2.1 สัดส่วนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง จากภาพที่ 4.11 แนวโน้มการมาใช้สิทธิเลือกตั้งของประชากร พบว่ามีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นแสดงให้เห็นถึงประชาชนชาวไทยให้ความสำคัญกับกระบวนการประชาธิปไตยและเห็นความสำคัญอยากมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศมากขึ้นและภาครัฐก็ส่งเสริม และให้ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมให้กับประชาชนมากขึ้นและมีการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญกับกระบวนการประชาธิปไตย เพื่อรักษาสิทธิของตนเองตามกฎหมาย

ภาพที่ 4.11 แนวโน้มของสัดส่วนของผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

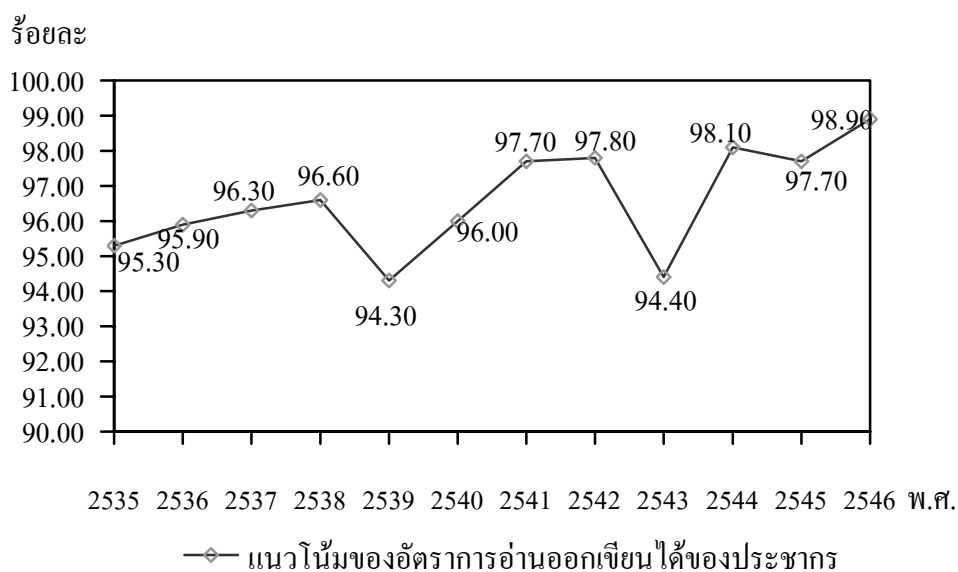
3. การเลื่อนชั้นทางสังคม พบว่ามีการเลื่อนชั้นทางสังคมในระดับที่สูงขึ้นเมื่อพิจารณาจากการได้รับความรู้ด้านการศึกษาของประชากรที่มีแนวโน้มดีขึ้น โดยพิจารณาจากตัวชี้วัด ต่อไปนี้

3.1 อัตราการเข้าศึกษาต่อรวมทุกระดับของประชากรอายุ 3-21 ปี จากภาพที่ 4.12 อัตราการศึกษาต่อมีแนวโน้มสูงขึ้นทุกปีทั้งนี้เนื่องจากแนวทางการพัฒนาการศึกษาให้ความสำคัญกับการขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่อัตราการเพิ่มก็ยังอยู่ในระดับต่ำ อย่างไรก็ตามสิ่งที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการศึกษา คือสภาพทางเศรษฐกิจ รัฐบาลจึงให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มากโดยการดำเนินการนโยบายหลาย ๆ อย่างที่ให้ประชาชนได้เข้าถึงแหล่งทุนการศึกษา เช่น นโยบายกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา ทำให้ประชาชนได้มีโอกาสในการศึกษามากขึ้น

ภาพที่ 4.12 แนวโน้มของอัตราการเข้าศึกษาต่อรวมทุกระดับของประชากรอายุ 3-21 ปี
ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

3.2 อัตราการอ่านออกเขียนได้ของประชากร พิจารณาจากภาพที่ 4.13 ค่าแนวโน้มการรู้หนังสือของประชากรไทยก็มีแนวโน้มสูงขึ้น อันเนื่องมาจากโอกาสทางการศึกษาที่เปิดกว้างมากขึ้นและการสนับสนุนทางการเงินตามนโยบายภาครัฐที่พยายามจะคลี่คลายปัญหาดังกล่าวทำให้อัตราการอ่านออกเขียนได้ของประชากรไทยอยู่ในระดับสูง อย่างไรก็ตามคงต้องคำนึงถึงเรื่องคุณภาพด้วยว่าสามารถจะแข่งขันกับนานาประเทศได้หรือไม่

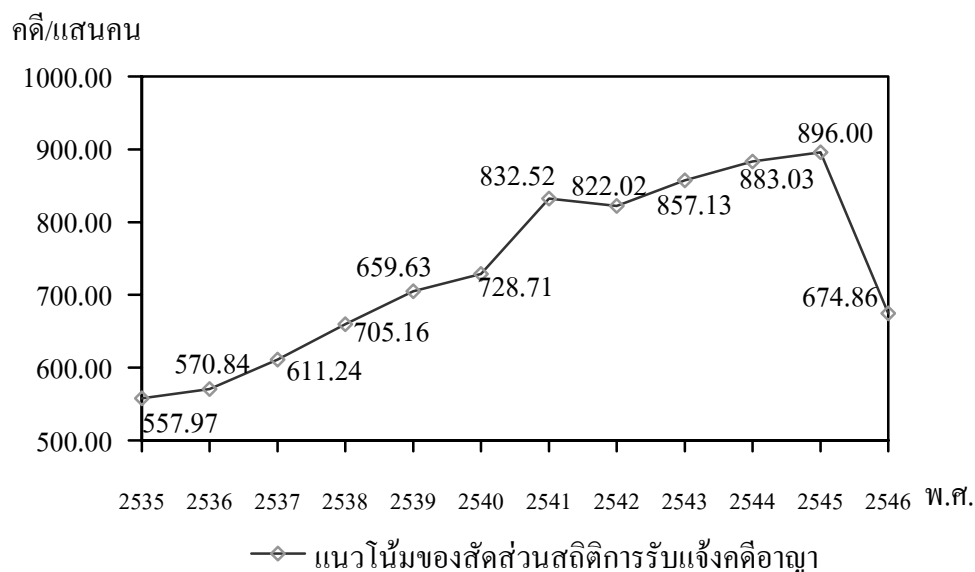

ภาพที่ 4.13 แนวโน้มของอัตราการอ่านออกเขียนได้ของประชากร

ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

4. ความสำคัญของคนในสังคม พบว่าแนวโน้มการพัฒนาอยู่ในระดับที่ดีขึ้น

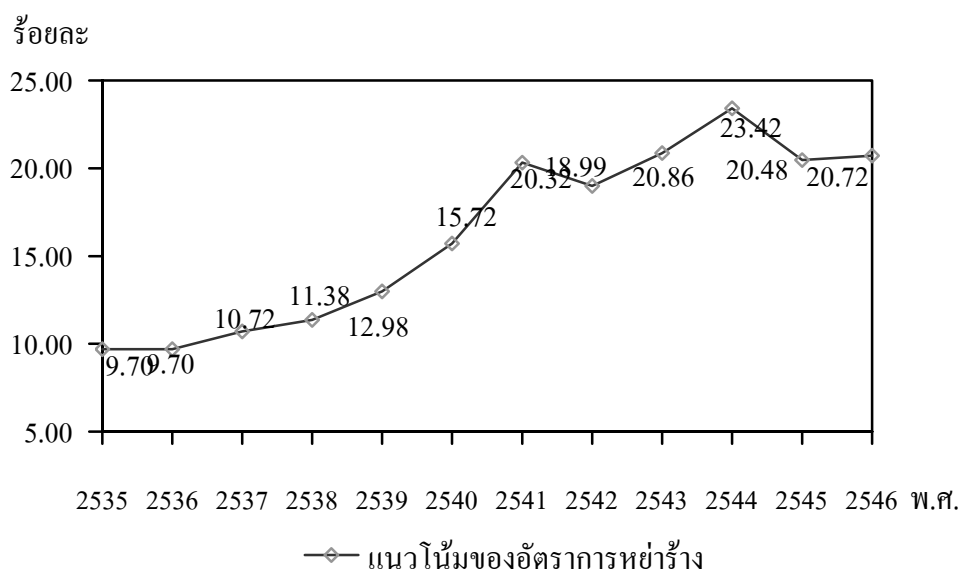
4.1 สัดส่วนสถิติการรับแจ้งคดีอาญาต่อประชากรแสนคน จากภาพที่ 4.14 พบว่าในปี พ.ศ. 2535 ถึงปี พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นช่วงก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจแนวโน้มอยู่ในสัดส่วนระดับต่ำ แต่หลังจากปีพ.ศ. 2540 พบว่ามีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอาจเนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทำให้ประชากรไม่มีทางเลือกอื่น ๆ จึงตัดสินใจไปประกอบอาชีพไม่สุจริตเกิดคดีอาญามากขึ้นแต่ในปี พ.ศ. 2546 ก็ลดลง ด้วยมาตรการปราบปราม อย่างจริงจังของภาครัฐทำให้สัดส่วนคดีอาญาจึงมีค่าลดลง

ภาพที่ 4.14 แนวโน้มของสัดส่วนสถิติการรับแจ้งคดีอาญาต่อประชากรแสนคน
ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

5. การพัฒนาของสถาบันในสังคม สถาบันครอบครัวมีการพัฒนาที่มีแนวโน้มการพัฒนาไปในทางลบ เนื่องจากแนวโน้มการหย่าร้างเพิ่มสูงขึ้น

5.1 อัตราการหย่าร้าง จากภาพที่ 4.15 พบว่าอัตราการหย่าร้างมีแนวโน้มสูงขึ้น อาจเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปที่สามี ภรรยาต้องทำงานแข่งขันกับเวลาไม่มีเวลาซึ่งกันและกันเกิดความไม่เข้าใจกันจึงตัดสินใจแยกทาง อีกทั้งสภาพสังคมปัจจุบันรักง่ายเลิกลำบากตัดสินใจกันเร็วเมื่อทดลองใช้ชีวิตคู่แล้วอยู่ด้วยกันไม่ได้ก็หย่าร้างกันไป เพราะคิดว่าการ หย่าร้างเป็นเรื่องธรรมดาเมื่ออยู่กันไม่ได้ ก็ไม่ดันทุรัง นั่นคือความคิดของคนในสังคมปัจจุบัน จึงเป็นสาเหตุให้เกิดการหย่าร้างที่เพิ่มขึ้น

ภาพที่ 4.15 แนวโน้มของอัตราการทำลาย ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

ส่วนต่อไปจะวิเคราะห์การพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนโดยพิจารณาภายใต้แนวคิดวัตถุประสงค์ซึ่งประกอบการพัฒนาอย่างยั่งยืนของ I. Serageldin (I. Serageldin อ้างถึงใน สุมาลี, ม.ป.ป.) เช่นเดิม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ประกอบที่สำคัญในมิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 1) ความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อม (Ecosystem Integrity) 2) ความสามารถในการรองรับ (carrying Capacity) 3) ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) และ 4) ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมโลก (Global issues) เมื่อนำตัวชี้วัดที่คัดเลือกมาพิจารณาสภาพการพัฒนาจะสามารถวิเคราะห์ผลการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ได้ดังนี้

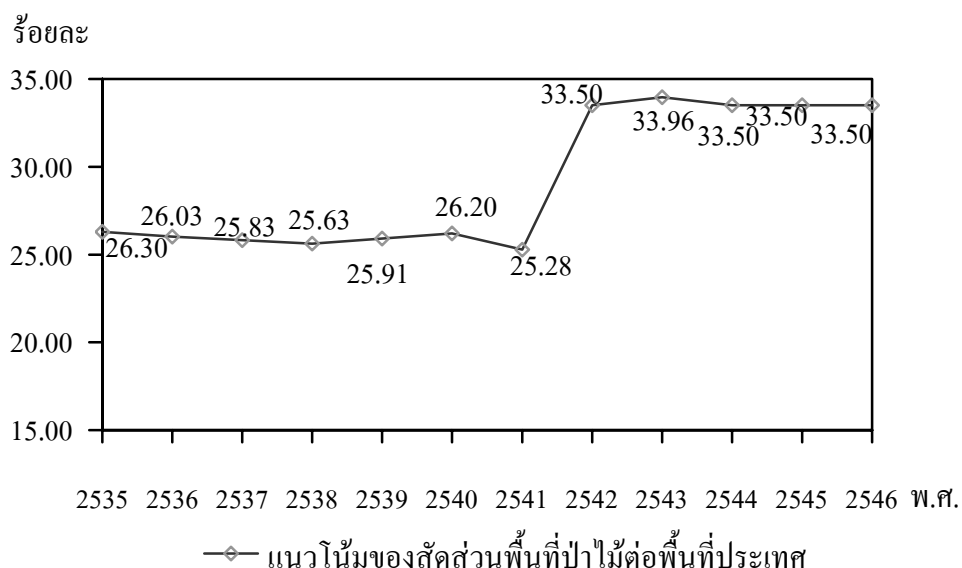
การวิเคราะห์และประเมินผลการพัฒนาตัวชี้วัดการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

1. ความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อม พบว่าแนวโน้มของพื้นที่ป่าไม้อยู่ระหว่างการปรับตัวในทางที่ดีขึ้นเนื่องจากมีการรณรงค์ให้มีการอนุรักษ์ป่าไม้ให้เห็นคุณค่าของป่าไม้และปราบปรามผู้ตัดไม้ทำลายป่าอย่างจริงจัง อีกทั้งยังมีการช่วยกันปลูกป่าทดแทนป่าที่เคยเสื่อมโทรมทำให้แนวโน้มไปในทางที่ดีขึ้น ส่วนทรัพยากรประมงโดยวัดจากปริมาณการจับสัตว์น้ำเค็มตามแหล่งธรรมชาตินั้นพบว่าปริมาณสัตว์น้ำเค็มที่จับได้มีแนวโน้มลดลง อาจเป็นเพราะความเสื่อมโทรมลงอย่างมากของทรัพยากรทางทะเลที่เป็นแหล่งที่อยู่ของสัตว์ทะเลต่าง ๆ เหล่านั้น เนื่องจากการทำการประมงที่ผ่านมาไม่ได้คำนึงถึงความสมดุลระหว่างการใช้อย่างยั่งยืนทางเศรษฐกิจกับขีด

ความสามารถที่มีอยู่ของธรรมชาติ ตลอดจนการท่องเที่ยวที่ขาดการอนุรักษ์ทำให้ความสมบูรณ์ของ
สัตว์น้ำเค็มเศรษฐกิจมีน้อยลง

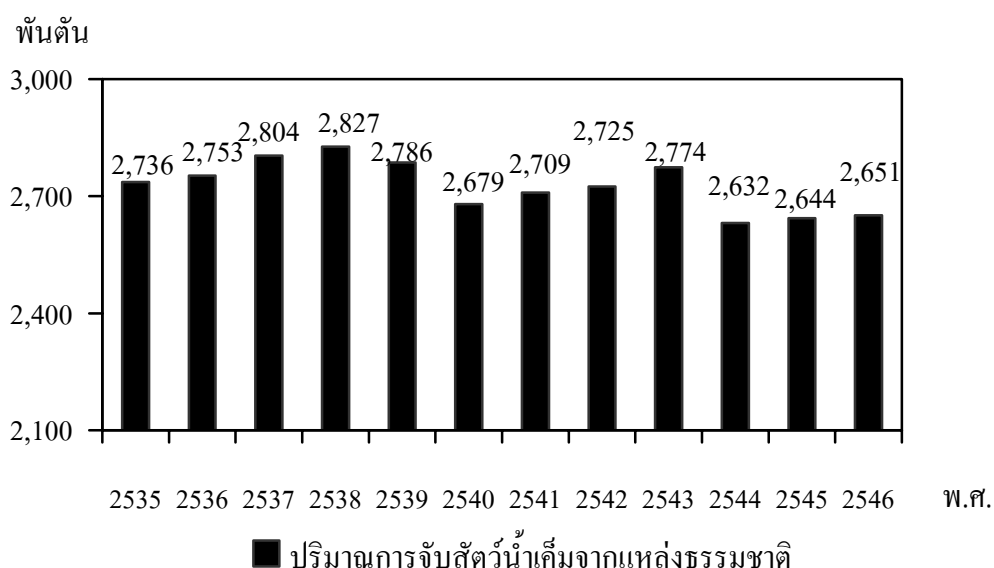
1.1 สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศ ป่าไม้นับเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง สามารถสะท้อนถึงระดับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติได้ ขนาดพื้นที่ป่าไม้ที่มีอยู่จึงเป็นรากฐานหลักของการดำรงชีวิตและระบบการผลิตในระบบเศรษฐกิจ เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน จากภาพ พบว่าในปี พ.ศ. 2535 ประเทศไทยมีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ร้อยละ 26.30 ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ และในปีต่อ ๆ มา ขนาดพื้นที่ป่าไม้ ก็ลดลง จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2542 ประเทศไทยมีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ร้อยละ 33.50 ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ แสดงว่า อัตราการทำลายป่าไม้ลดน้อยลงและมีมาตรการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้มากขึ้น อย่างไรก็ตามการเพิ่มขึ้นก็ยังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ที่ ร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรเร่งเพิ่มขนาดเพิ่มเติม พร้อมกับสร้างเครือข่ายในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าเพื่อลดความขัดแย้ง การใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรอื่นๆในพื้นที่ป่าของภาครัฐและประชาชน กลไก ดังกล่าวจะส่งผลให้ประเทศไทยมีทรัพยากรป่าไม้อย่างเพียงพอ สามารถสนองความต้องการทั้งใน ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการรักษาสมดุลของสภาพแวดล้อม

ภาพที่ 4.16 แนวโน้มของสัดส่วนของพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศ ระหว่างปี

พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

1.2 ปริมาณการจับสัตว์น้ำเค็มจากแหล่งธรรมชาติ จากภาพที่ 4.7 เป็นข้อมูลการจับสัตว์น้ำเค็มจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งเป็นสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่จับได้ในปี พ.ศ. 2535 ถึงปี พ.ศ. 2546 พบว่าปริมาณสัตว์น้ำที่ชาวประมงจับได้มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจนกระทั่ง ในปี พ.ศ. 2546 ชาวประมงสามารถจับสัตว์น้ำได้เพียง 2,651.20 พันตัน เท่านั้น ซึ่งน้อยกว่าทุก ๆ ปีที่ผ่านมา แสดงว่าการทำการประมงที่ผ่านมา มีการจับสัตว์น้ำมาใช้ประโยชน์จนเกินควรจึงส่งผลกระทบต่อทรัพยากรสัตว์น้ำซึ่งเป็นทรัพยากรของการผลิตในระบบเศรษฐกิจเชื่อมโยงโทรมลลงลงมากขึ้น หากปริมาณสัตว์น้ำลดลงอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ โดยไม่มีการป้องกันและแก้ไขเพื่อคืนสมดุลให้ธรรมชาติแล้ว ประเทศไทยจะต้องสูญเสียทรัพยากรสัตว์น้ำอันเป็นทุนสำรองด้านแหล่งอาหารและเป็นต้นทุนธรรมชาติที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับตลาดโลกได้

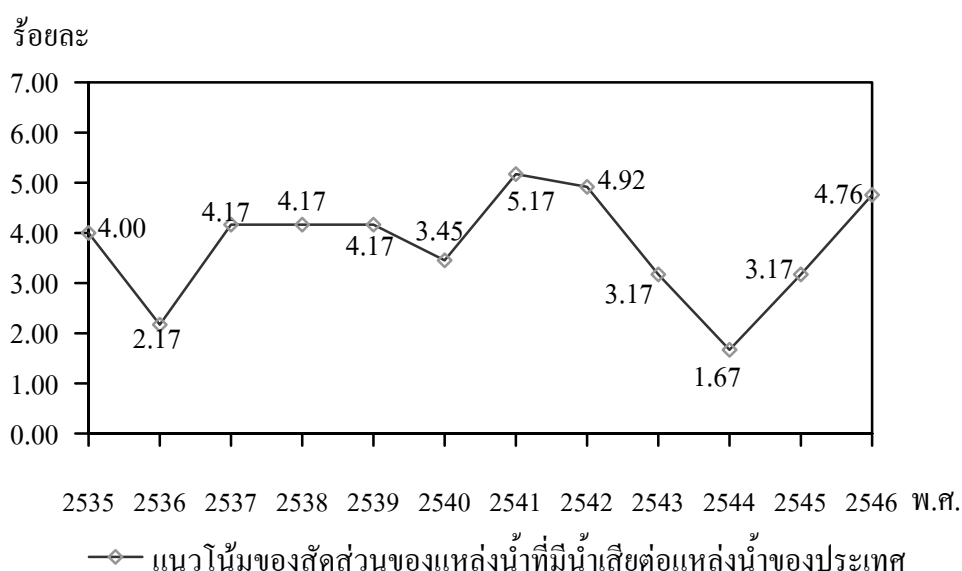
ภาพที่ 4.17 ปริมาณการจับสัตว์น้ำเค็มจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ระหว่างปี

พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

2. ความสามารถในการรองรับ พบว่ามีแนวโน้มไปในทางที่เลวลงเนื่องจากปัญหาการนำเสียบของแหล่งน้ำที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตและการที่ประชาชนไม่รักษาและใช้ประโยชน์จากน้ำโดยไม่คำนึงถึงอนาคตไม่ดูแลรักษาแหล่งน้ำให้สะอาดจึงทำให้ค่าเฉลี่ยแหล่งน้ำเสียมค่าสูงเกินกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ ถ้าหากประชาชนยังไม่ช่วยกันรักษาดูแลและใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำที่มีอยู่ ในอนาคตอาจจะมีแหล่งน้ำที่สะอาดไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตได้ และเมื่อพิจารณาจากปริมาณการเกิดขยะแล้วยังน่าเป็นห่วงว่า ประเทศไทยมีแนวโน้มการเกิดขยะเพิ่มขึ้นทุก

ปี และ ในการกำจัดขยะนั้น ยัง ไม่สามารถที่จะกำจัดได้ 100 เปอร์เซ็นต์ทำให้เกิดปัญหาหมอกควันเป็นพิษเพราะฉะนั้น จึงจำเป็นที่จะมีการรณรงค์ในการใช้วัสดุ ที่ สามารถกำจัดได้ง่ายและสามารถนำไปแปรรูปได้ จะช่วยให้สามารถกำจัดขยะที่เป็นมลภาวะได้เพิ่มขึ้น

2.1 สัดส่วนของแหล่งน้ำที่มีน้ำเสียต่อแหล่งน้ำของประเทศ แหล่งน้ำเสีย คือแหล่งน้ำที่มีปริมาณออกซิเจนละลายน้อยกว่า 2 มิลลิกรัมต่อลิตร ส่วนแหล่งน้ำของประเทศคือแหล่งน้ำที่เป็นสถานีวิจัยคุณภาพน้ำผิวดินของกรมควบคุมมลพิษ ซึ่งแบ่งเป็นแม่น้ำ 48 สาย มีแหล่งน้ำที่ติดตามตรวจสอบจำนวน 58 แหล่ง (เนื่องจากในแม่น้ำบางสายมีความยาวมากจึงได้แบ่งช่วงของแม่น้ำเพื่อการตรวจวัด) และแหล่งน้ำนิ่ง 6 แหล่ง ได้แก่ กว๊านพะเยา บึงบอระเพ็ด หนองหาน ทะเลสาบสงขลา ทะเลหลวง และทะเลน้อย ดังนั้นจะมีแหล่งน้ำในการติดตามตรวจสอบจำนวน 64 แหล่ง เมื่อ พิจารณาจากภาพที่ 4.18 พบว่า สัดส่วนของแหล่งน้ำที่มีน้ำเสียต่อแหล่งน้ำของประเทศมีแนวโน้มเฉลี่ยลดลงเล็กน้อย โดยมีค่าเฉลี่ย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535–พ.ศ. 2546 จำนวน 3.75 แหล่ง ซึ่งค่าดังกล่าวมากกว่าเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ว่าไม่ควรเกิน 1-3 แหล่งต่อปี แต่พิจารณาแล้ว ค่าเฉลี่ยก็เกินจากเป้าหมายไม่มากและยังมีแนวโน้มจำนวนของแหล่งน้ำเสียยังลดลงด้วยจึงเป็นทิศทางการพัฒนาที่ดีขึ้น

ภาพที่ 4.18 แนวโน้มของสัดส่วนของแหล่งน้ำที่มีน้ำเสียต่อแหล่งน้ำของประเทศ

ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

2.2 ปริมาณการเกิดขยะทั่วประเทศ พิจารณาจากตารางที่ 4.4 พบว่าปริมาณการเกิดขยะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี ทำให้เกิดภาวะมลพิษเกิดปัญหาขยะล้นเมือง เนื่องจากการที่ประชาชนใช้ชีวิตประจำวันในแต่ละวันก็จะผลิตขยะออกมาในปริมาณมากทุก ๆ วัน แต่การกำจัดขยะนั้น ไม่สามารถกำจัดได้หมดเนื่องจากขยะบางประเภทกำจัดยากและต้องใช้เวลาในการย่อยสลาย ส่วนบางประเภทก็สามารถนำมาแปรรูปใช้ประโยชน์ใหม่ได้อีก ครั้งเพราะฉะนั้น รัฐบาลควรรณรงค์การใช้สินค้า หรือ วัสดุบรรจุภัณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้โดยการแปรรูปไม่เช่นนั้น ประเทศก็จะมิขยะ ล้นเมือง เพราะว่า ความสามารถในการกำจัดขยะยังไม่สามารถรองรับได้

ตารางที่ 4.5 ปริมาณการเกิดขยะทั่วประเทศ ปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

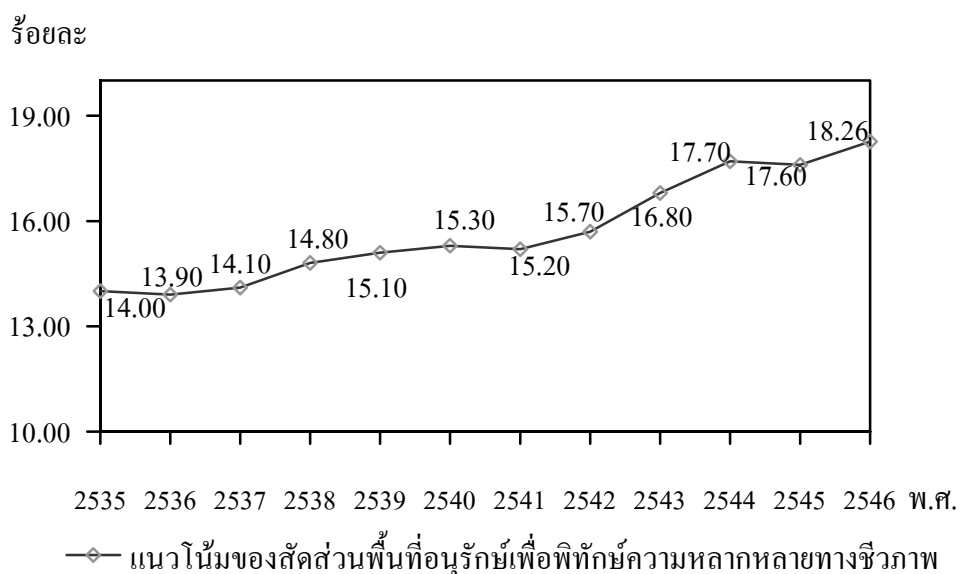
หน่วย: แสตันตัน												
พ.ศ.	2535	2536	2537	2538	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546
ปริมาณ การเกิด ขยะทั่ว ประเทศ	106	113	118	125	131	135	135	138	139	141	143	143

ที่มา: กรมควบคุมมลพิษ

3. ความหลากหลายทางชีวภาพ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรชีวภาพที่หลากหลาย เพราะมีพื้นที่ตั้งอยู่ในเขตร้อนอบอุ่นคาบสมุทร และพบว่าประเทศไทยมีแนวโน้มในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพด้านป่าไม้เพิ่มมากขึ้นทุก ๆ ปี

3.1 สัดส่วนพื้นที่อนุรักษ์เพื่อพิทักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ จากภาพที่ 4.19 แนวโน้มสัดส่วนของพื้นที่อนุรักษ์เพื่อพิทักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพต่อพื้นที่ประเทศ มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ทำให้ประเทศไทยมีแหล่งทรัพยากรมากมาย ทั้งความหลากหลายของสัตว์ที่อยู่ในป่า พืชสมุนไพรประเภทต่าง ๆ หลากหลายสายพันธุ์ ถ้าหากมีการเพิ่มพื้นที่มากขึ้นก็จะทำให้ประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพมากขึ้น โดยการเพิ่มต้องทำควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ความหลากหลายด้วย โดยเฉพาะการจัดตั้งอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น หรือ การฟื้นฟูแหล่งเสื่อมโทรม ควบคู่กันไป สิ่งที่จะทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพลดน้อยลง คือ การนำสารเคมีมาใช้ในการเกษตร การนำสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพืชหรือสัตว์มาใช้ประโยชน์ในเชิง

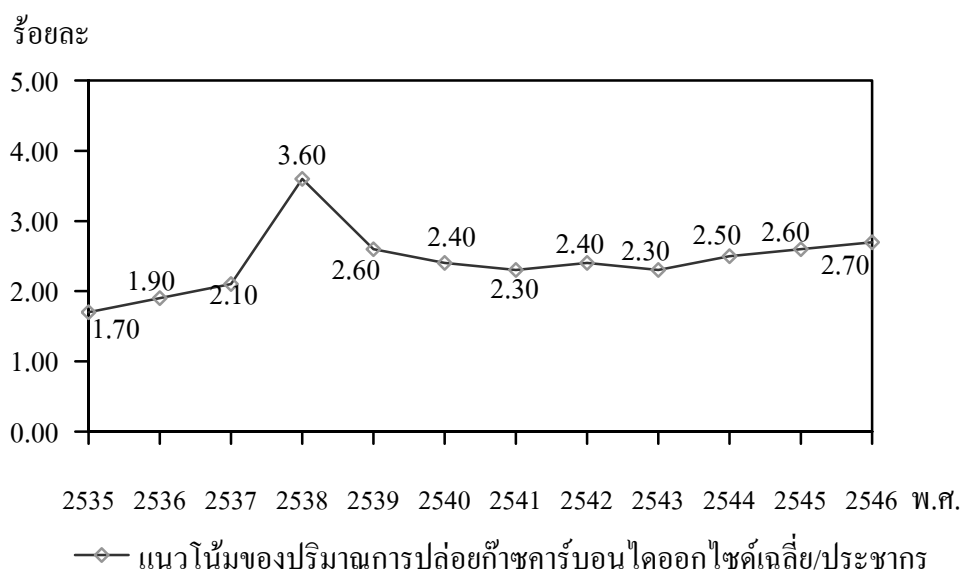
อุตสาหกรรมมากเกินไปและโครงสร้างของประชากรก็มีผลต่อความหลากหลายทางชีวภาพ เช่นเดียวกันเพราะฉะนั้นรัฐต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์เพื่อพิทักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

ภาพที่ 4.19 แนวโน้มของสัดส่วนของพื้นที่อนุรักษ์เพื่อพิทักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ต่อพื้นที่ประเทศ ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

4. ประเด็นสิ่งแวดล้อมโลก การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สู่บรรยากาศซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจก มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ซึ่งทำให้เกิดปัญหาโลกร้อน อันเป็นประเด็นปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกที่สำคัญ

4.1 ปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เฉลี่ยต่อประชากร จากภาพที่ 4.20 การปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สู่บรรยากาศซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจก มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เพราะอากาศที่ร้อนทำให้อากาศแปรปรวนมากขึ้น เช่น ฝนแล้งหนัก ฝนตกหนัก พายุรุนแรง ปรากฏการณ์เอลนีโญที่รุนแรง กว่าที่เคยเกิดขึ้น ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เกิดจากหลายแหล่ง เช่น การคมนาคม การก่อสร้าง โรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

ภาพที่ 4.20 แนวโน้มของปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เฉลี่ยต่อประชากร
ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

การวิเคราะห์ค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาในมิติต่างๆ และค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ส่วนต่อไปนี้เป็นกรนำตัวชี้วัดที่ได้รับการคัดเลือกทั้งหมดมาคำนวณเพื่อจัดทำดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการคำนวณจะพิจารณาแยกการคำนวณดัชนีชี้วัดการพัฒนาในแต่ละมิติ คือ ดัชนีชี้วัดการพัฒนาเศรษฐกิจ ดัชนีชี้วัดการพัฒนาสังคม และดัชนีชี้วัดการพัฒนาสิ่งแวดล้อม แล้วจึงนำ ดัชนีชี้วัดทั้ง 3 ด้านมารวมเป็นดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Index)

ดัชนีชี้วัดการพัฒนาเศรษฐกิจ

การคำนวณค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาเศรษฐกิจที่ได้รับการคัดเลือกไว้ข้างต้นทั้ง 6 ตัวชี้วัดเพื่อรวมเป็นดัชนีชี้วัดการพัฒนาเศรษฐกิจ ให้เป็นค่าดัชนีรวม (composite index) คำนวณโดยการรวมค่าดัชนีชี้วัดในแต่ละปีเข้าด้วยกันโดยวิธีคำนวณค่าดัชนีผลสำเร็จของการพัฒนาแบบ Linearly scaling ดังเช่นการศึกษาของ Morris (1979) ซึ่งจะได้ผลลัพธ์ตามตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

ปี	ค่าดัชนี ผลิตภัณฑ์ มวลรวม ภายใน ประเทศ	ค่าดัชนี สัดส่วน จำนวน คนจน	ค่าดัชนี สัมประ สิทธิ์ การ กระจาย รายได้	ค่าดัชนี อัตรา การ ว่างงาน	ค่าดัชนี ประสิทธิ ภาพ การผลิต โดยรวม	สัดส่วนการ บริโภค ภาคเอกชนต่อ ผลิตภัณฑ์ มวลรวมภายใน ประเทศ	ค่าดัชนี ชี้วัดการ พัฒนา เศรษฐกิจ
2535	94.33	0.00	0.00	52.82	58.44	100.00	50.93
2536	95.43	-	-	60.92	73.85	98.69	82.22
2537	98.74	51.49	25.71	60.56	79.99	96.53	68.84
2538	100.00	-	-	93.31	72.11	93.53	89.74
2539	83.17	88.06	60.00	99.30	57.51	85.47	78.92
2540	45.96	-	-	100.00	33.49	50.17	57.41
2541	0.00	76.12	71.43	0.00	0.00	0.00	24.59
2542	75.63	54.48	8.57	6.34	60.37	78.37	47.29
2543	77.66	67.16	31.43	27.46	91.39	81.70	62.80
2544	64.47	75.37	100.00	40.14	72.85	76.42	71.54
2545	8020	100.00	74.29	75.00	91.33	81.42	83.71
2546	88.32	-	-	82.75	100.00	88.52	89.90

หมายเหตุ: - คือ ไม่มีข้อมูล

ที่มา: จากการคำนวณ

ดัชนีชี้วัดการพัฒนาดังคม

ตัวชี้วัดการพัฒนาด้านสังคมได้คัดเลือกไว้ทั้งสิ้น 9 ตัวชี้วัด การคำนวณค่าดัชนีชี้วัดของแต่ละตัวชี้วัดและการรวมค่าดัชนีชี้วัดในแต่ละปีเข้าด้วยกันให้เป็นดัชนีรวม (Composite Index) นั้น โดยวิธีคำนวณค่าดัชนีผลสำเร็จของการพัฒนาแบบ Linearly scaling เช่นเดียวกับการศึกษาของ Morris (1979) ซึ่งได้ผลลัพธ์ดังแสดงในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาสังคมของประเทศไทย พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

ปี	ค่าดัชนี อายุขัย เฉลี่ยเมื่อ แรกเกิด	ค่าดัชนี อัตรา การ ฆ่าตัวตาย	ค่าดัชนีสัดส่วน บุคลากรทาง การแพทย์ต่อ ประชากรพันคน	ค่าดัชนีสัดส่วน ประชากรที่มี หลัก ประกันสุขภาพ	ค่าดัชนี สัดส่วนของ ผู้มาใช้สิทธิ เลือกตั้ง	ค่าดัชนีอัตราการเข้า ศึกษาต่อรวมทุก ระดับของประชากร อายุตั้งแต่ 3-21 ปี	ค่าดัชนีอัตรา การอ่านออก เขียนได้ของ ประชากร	ค่าดัชนีสัดส่วน การรับแจ้ง คดีอาญา ต่อประชากร แสนคน	ค่าดัชนี อัตราการ หย่าร้างต่อ ประชากร	ค่าดัชนี ชี้วัดการ พัฒนา สังคม
2535	0.00	95.65	0.00	0.00	87.61	0.00	98.14	100.00	100.00	53.49
2536	4.08	100.00	82.99	-	0.00	83.54	98.45	96.19	100.00	70.66
2537	10.20	86.96	86.20	-	88.55	84.76	98.65	84.24	92.55	79.01
2538	69.39	60.87	87.12	85.57	89.31	89.56	98.81	69.92	87.77	82.04
2539	75.51	52.17	87.61	-	87.20	91.70	0.00	56.46	76.06	65.84
2540	79.59	73.91	88.88	89.87	89.31	94.90	98.50	49.49	56.16	80.07
2541	85.71	27.74	93.83	91.14	89.96	95.13	99.38	18.78	22.60	68.59
2542	89.80	0.00	94.34	89.53	90.08	96.12	99.43	21.89	32.27	68.16
2543	93.88	8.70	94.77	90.74	89.25	97.44	97.67	11.50	18.64	66.95
2544	95.92	39.13	97.12	89.73	88.84	98.07	99.59	3.84	0.00	68.03
2545	100.00	34.78	98.78	99.19	99.35	98.84	99.38	0.00	21.46	72.42
2546	100.00	65.22	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	65.41	19.72	83.37

หมายเหตุ: - คือ ไม่มีข้อมูล

ที่มา: จากการคำนวณ

ดัชนีชี้วัดการพัฒนาลิ่งแวดล้อม

การศึกษาในส่วนแรกได้คัดเลือกตัวชี้วัดการพัฒนาลิ่งแวดล้อมไว้ทั้งสิ้น 6 ตัวชี้วัด การคำนวณค่าดัชนีชี้วัดที่ได้รับการคัดเลือกไว้ข้างต้นทั้ง 6 ตัวชี้วัด เพื่อรวมดัชนีชี้วัดการพัฒนาลิ่งแวดล้อม ให้เป็นค่าดัชนีรวม (composite index) คำนวณโดยการรวมค่าดัชนีชี้วัดในแต่ละปีเข้าด้วยกัน โดยวิธีคำนวณค่าดัชนีผลสำเร็จของการพัฒนาแบบ Linearly scaling เช่นเดียวกันกับการศึกษาของ Morris (1979) ซึ่งจะได้ผลลัพธ์ตามตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาลิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

ปี	ดัชนี สัดส่วน พื้นที่ป่า ไม้ต่อ พื้นที่ ประเทศ	ดัชนี ปริมาณ การจับ สัตว์ น้ำเค็ม จากแหล่ง ธรรมชาติ	ดัชนี สัดส่วนของ แหล่งน้ำที่มี น้ำเสียต่อ แหล่งน้ำ ของ ประเทศ	ดัชนี ปริมาณ การเกิด ขยะทั่ว ประเทศ	ดัชนี สัดส่วน พื้นที่ป่า อนุรักษ์ต่อ พื้นที่ ประเทศ	ดัชนีปริมาณ การปล่อย ก๊าซ คาร์บอนไดออกไซด์เฉลี่ย ต่อประชากร	ค่าดัชนี ชี้วัดการ พัฒนาลิ่ง แวด ล้อม
2535	11.74	53.50	33.43	100.00	2.29	100.00	50.16
2536	8.61	61.73	85.60	81.96	0.00	89.47	54.56
2537	6.28	88.25	28.66	66.33	4.59	72.95	45.51
2538	3.96	100.00	28.66	47.28	20.64	0.00	33.42
2539	7.28	78.90	28.66	32.43	25.23	52.63	37.52
2540	10.61	24.37	49.14	21.59	32.11	63.16	33.50
2541	0.00	39.50	0.00	20.17	29.82	68.42	26.32
2542	94.70	47.78	7.14	13.94	41.28	63.16	44.67
2543	100.00	72.56	57.14	11.07	66.51	68.42	62.62
2544	94.70	0.00	100.00	6.42	87.16	57.89	57.69
2545	94.70	6.13	57.14	0.00	84.86	52.63	49.24
2546	94.70	9.96	11.71	0.54	100.00	47.37	44.05

ที่มา: จากการคำนวณ

ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Indicators)

จากการคำนวณค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคมและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมแล้ว ขั้นตอนต่อไปจะคำนวณค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งการรวมค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนจะใช้แนวคิดบาร์โรมิเตอร์สำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยแนวคิดดังกล่าวได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในสัดส่วนเท่า ๆ กัน ค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนในลักษณะดัชนีรวม (Composite index) แสดงได้โดยตารางที่ 4.9 และแสดงแนวโน้มการพัฒนาในแต่ละมิติการพัฒนาและแนวโน้มการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทยได้อย่างชัดเจนมากขึ้นดังภาพที่ 4.4

ตารางที่ 4.9 ค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

ปี	ค่าดัชนี ชี้วัดการพัฒนา เศรษฐกิจ	ค่าดัชนี ชี้วัดการพัฒนา สังคม	ค่าดัชนี ชี้วัดการพัฒนา สิ่งแวดล้อม	ค่าดัชนี ชี้วัดการพัฒนา ที่ยั่งยืน
2535	50.93	53.49	50.16	51.53
2536	82.22	70.66	54.56	69.15
2537	68.84	79.01	45.51	64.45
2538	89.74	82.04	33.42	68.40
2539	78.92	65.84	37.52	60.76
2540	57.41	80.07	33.50	56.99
2541	24.59	68.59	26.32	39.83
2542	47.29	68.16	44.67	53.37
2543	62.80	66.95	62.62	64.13
2544	71.54	68.03	57.69	65.75
2545	83.71	72.42	49.24	68.46
2546	89.90	83.37	44.05	72.44

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ปี	ค่าดัชนี ชี้วัดการพัฒนา เศรษฐกิจ	ค่าดัชนี ชี้วัดการพัฒนา สังคม	ค่าดัชนี ชี้วัดการพัฒนา สิ่งแวดล้อม	ค่าดัชนี ชี้วัดการพัฒนา ที่ยั่งยืน
ค่าต่ำสุด	24.59	53.49	26.32	39.83
ค่าเฉลี่ย	67.32	71.55	44.94	61.27
ค่าสูงสุด	89.90	83.37	62.62	72.44

ที่มา: จากการคำนวณ

ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาเศรษฐกิจ ค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาสังคม ค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546 สามารถสรุปได้ดังนี้

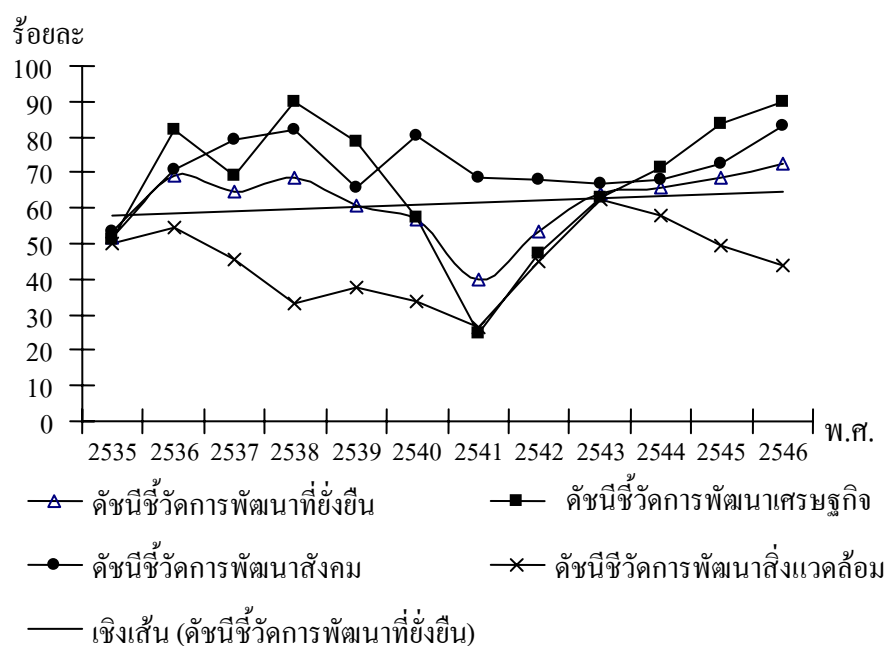
ค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 67.32 โดยผลการพัฒนา มีแนวโน้มยั่งยืน และเมื่อพิจารณาจากภาพที่ 4.21 ซึ่งเป็นภาพแนวโน้มการพัฒนาเศรษฐกิจ พบว่า จากภาพดังกล่าวการพัฒนาเศรษฐกิจ มีแนวโน้มการพัฒนามาที่เพิ่มสูงขึ้นจากช่วงวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540

ค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาสังคมของประเทศไทย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 71.55 โดยผลการพัฒนา มีแนวโน้มยั่งยืน และเมื่อพิจารณาจากภาพที่ 4.21 ซึ่งเป็นภาพแนวโน้มการพัฒนาสังคม พบว่า จากภาพดังกล่าวการพัฒนาสังคม มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไม่มากนักจากช่วงวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 และผลการพัฒนา มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นช้า ๆ

ค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 44.94 โดยผลการพัฒนาอยู่ในระดับกลางและเมื่อพิจารณาจากภาพที่ 4.21 ซึ่งเป็นภาพแนวโน้มการพัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยพบว่า จากภาพดังกล่าวการพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีแนวโน้มการพัฒนาไปในทิศทางลดลง

เมื่อพิจารณาค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Indicators: SDI) ของประเทศไทย จากตารางที่ 4.9 ซึ่งได้จากค่าเฉลี่ยของค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาทั้ง 3 มิติ ซึ่งมีค่า

เท่ากับ 61.27 ปรากฏว่าผลการพัฒนามีแนวโน้มยั่งยืน และเมื่อพิจารณาจาก ภาพที่ 4.21 พบว่า แนวโน้มการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทยในช่วง พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546 มีแนวโน้มค่อยๆ เพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ

ภาพที่ 4.21 แนวโน้มการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย พ.ศ. 2535 – พ.ศ. 2546

ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทยที่จัดทำขึ้น แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาประเทศไทยมีแนวโน้มยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมแต่กลับลดต่ำลงในด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีค่าดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน(SDI) ต่ำสุดในปี พ.ศ.2541 คือมีค่าเท่ากับ 39.83 และค่าสูงสุดเท่ากับ 72.44 ในปี พ.ศ. 2546 ทั้งนี้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 61.27 ตามตารางที่ 4.9